

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітнього рівня «Магістр»

на тему: **ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ
СТАРОВИЖІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КОВЕЛЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Виконала: студентка 6 курсу, групи Фін 613
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

(шифр і назва)

Андрощук Т.В.

Керівник: Шолудько О.В.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

Дубляни 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Фінансів, банківської справи та
страхування

(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О. В.
(прізвище, ім'я, по батькові)
“ ” 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Андрущук Тетяні Василівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

**1. Тема роботи: на тему: ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ (НА
ПРИКЛАДІ СТАРОВИЖІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КОВЕЛЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

керівник роботи Шолудько О.В., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

1. Затверджені наказом ЛНУП від _____ 2024 року № _____
2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи _____ р.
3. Вихідні дані до роботи: фінансова, бухгалтерська та статистична звітність підприємства, бізнес-плани,
4. Зміст кваліфікаційної роботи:

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

- 1.1. Поняття територіальної громади та її фінансової спроможності
- 1.2. Принципи та механізми фінансового забезпечення територіальних громад
- 1.3. Структура та динаміка фінансових ресурсів територіальних громад

**РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ
СТАРОВИЖІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

- 2.1. Соціально-економічна характеристика Старовижівської селищної ради
- 2.2. Аналіз доходів місцевого бюджету
- 2.3. Аналіз видатків місцевого бюджету
- 2.4. Фінансова стійкість та заборгованість громади

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

- 3.1. Розширення фінансової бази громад
- 3.2. Оптимізація бюджетних процесів

Висновки

Список використаної літератури

5. Перелік графічного матеріалу : рисунки, таблиці

Дата видачі завдання “ ____ ” _____ 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	10.03.2024 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	15.05.2024 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання теоретичної та економічної частини роботи, пропозицій, висновків; кінцеве редагування; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	21.10.2024 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	30.11.2024 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	07.12.2024 р.

Здобувач освіти _____ Андрощук Т.В.
Керівник кваліфікаційної роботи _____ Шолудько О.В.

ЗМІСТ

Вступ	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	
1.1. Поняття територіальної громади та її фінансової спроможності	9
1.2. Принципи та механізми фінансового забезпечення територіальних громад	15
1.3. Структура та динаміка фінансових ресурсів територіальних громад	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СТАРОВИЖІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	22
2.1. Соціально-економічна характеристика Старовижівської селищної ради	23
2.2. Аналіз доходів місцевого бюджету	26
2.3. Аналіз видатків місцевого бюджету	35
2.4. Фінансова стійкість та заборгованість громади	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	48
3.1. Розширення фінансової бази громад	48
3.2. Оптимізація бюджетних процесів	52
Висновки	56
Список використаної літератури	59
Додатки	69

УДК 336.271.2

Андрощук Т.В. «Фінансове забезпечення місцевого самоврядування та напрями його вдосконалення (на прикладі Старовижівської селищної ради Ковелького району Волинської області)» – дипломна робота ОС «Магістр». Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. ННІЗПО, Львівський національний університет природокористування. – Дубляни, 2024.

Під час дослідження нами було проведено комплексне вивчення теоретичних основ фінансового забезпечення територіальних громад та їх практичної реалізації на прикладі Старовижівської селищної ради.

У першому розділі дослідження було охарактеризовано теоретичні засади фінансового забезпечення територіальних громад, зокрема, проаналізовано поняття фінансової спроможності, принципи та механізми фінансового забезпечення, а також структуру та динаміку фінансових ресурсів громад.

Другий розділ присвячено аналізу фінансового стану Старовижівської селищної ради. Було проведено детальний аналіз доходів та видатків місцевого бюджету, оцінено фінансову стійкість громади та порівняно її показники з іншими подібними громадами.

У третьому розділі сформульовано рекомендації щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні та зокрема Старовижівської селищної ради. Зокрема, було запропоновано заходи щодо розширення фінансової бази громад, оптимізації бюджетних процесів та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Анотація

Дослідження було зосереджено на аналізі фінансового забезпечення Старовижівської селищної ради в контексті реформи децентралізації влади в Україні. Було вивчено особливості формування та використання бюджетних коштів громади, проаналізовано структуру доходів і видатків, а також розраховано ключові фінансові показники. На основі отриманих даних було оцінено рівень фінансової спроможності селищної ради та визначено основні проблеми у сфері бюджетного управління. Запропоновані заходи спрямовані на оптимізацію бюджетних процесів, залучення додаткових джерел доходів та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Ключові слова: Старовижівська селищна рада, територіальна громада, місцевий бюджет, фінансова спроможність, децентралізація, доходи, видатки, бюджетний процес.

Annotation

The research focused on analyzing the financial provision of Starovijivska Settlement Council in the context of decentralization reform in Ukraine. The study examined the formation and use of the community's budget funds, analyzed the structure of revenues and expenditures, and calculated key financial indicators. Based on the obtained data, the level of financial capacity of the settlement council was assessed and the main problems in the field of budget management were identified. The proposed measures are aimed at optimizing budget processes, attracting additional sources of income, and increasing the efficiency of budget funds.

Keywords: Starovijivska Settlement Council, territorial community, local budget, financial capacity, decentralization, revenues, expenditures, budget process.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена процесами децентралізації влади в Україні, які суттєво змінили фінансові відносини між державою та місцевим самоврядуванням. Територіальні громади отримали значну фінансову автономію, що вимагає від них ефективного управління бюджетними ресурсами для забезпечення сталого розвитку. Однак, на практиці виникає ряд проблем, пов'язаних з формуванням і використанням місцевих бюджетів, що потребує детального дослідження.

Значний внесок у дослідження проблем фінансового забезпечення територіальних громад зробили такі науковці, як Абрамова Коваленко М., Мацієвич Т., Пелехатий А., Сторонянська І., Сухарська Л., Швороб Г. та інші. Вони детально вивчали структуру та джерела фінансування територіальних громад, аналізували ефективність використання бюджетних коштів, розробляли пропозиції щодо удосконалення фінансового механізму місцевого самоврядування. Їхні наукові праці є важливим джерелом інформації для розуміння сучасного стану та перспектив розвитку фінансів територіальних громад.

Незважаючи на значний прогрес у децентралізації фінансів, питання фінансового забезпечення територіальних громад залишається актуальним. Постійні зміни в економічному середовищі вимагають постійного вдосконалення механізмів фінансування місцевого самоврядування. Тому наукові дослідження в цій галузі є важливим напрямом для забезпечення сталого розвитку територій.

Метою дослідження є всебічний аналіз фінансового забезпечення розвитку територіальних громад на прикладі Старовижівської селищної ради, визначення проблем та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні засади фінансового забезпечення територіальних громад; охарактеризувати соціально-економічний розвиток Старовижівської селищної ради; провести детальний аналіз доходів та видатків місцевого бюджету громади; оцінити фінансову стійкість та

заборгованість селищної ради; визначити основні проблеми у сфері фінансового управління громадою; розробити пропозиції щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку старовижівської селищної ради та інших територіальних громад.

Об'єктом дослідження виступає фінансове забезпечення розвитку Старовижівської селищної ради Ковельського району Волинської області

Предметом дослідження є механізми формування та використання бюджетних коштів територіальних громад на прикладі Старовижівської селищної ради.

Основними методами дослідження, які використані при написанні кваліфікаційної роботи є теоретичні методи: аналіз наукової літератури, узагальнення та систематизація теоретичних положень та емпіричні методи: аналіз статистичних даних, бюджетної звітності, нормативно-правових актів; порівняльний аналіз.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно проводиться на конкретному прикладі територіальної громади та враховує особливості реформи децентралізації в Україні. Отримані результати можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо вдосконалення фінансового управління в інших громадах.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування для розробки ефективних стратегій фінансового розвитку територіальних громад.

Апробація результатів досліджень:

Андрощук Т.В. Основні критерії вирішення проблем фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні. Студентська молодь і науковий прогрес: тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 02-04 жовтня 2024 р. [Електронний ресурс]. Львів, 2024. С. 237. Режим доступу <http://surl.li/llmrsm>.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Поняття територіальної громади та її фінансової спроможності

Поняття "територіальна громада" в українському законодавстві зазнало значної еволюції, відображаючи складний і багатогранний процес становлення місцевого самоврядування в Україні. Від адміністративно-територіальної одиниці, підпорядкованої вищим органам влади, громада трансформувалася в суб'єкт самоврядування, який має власні повноваження, ресурси та відповідальність за вирішення місцевих проблем.

Історично, територіальна громада розглядалась переважно як адміністративна одиниця, на яку покладались певні управлінські функції. Радянська система влади обмежувала самоврядування громад, централізуючи більшість повноважень. Здобуття Україною незалежності відкрило нові перспективи для розвитку місцевого самоврядування. Конституція України 1996 року закріпила принцип територіальної організації влади, визначивши територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

Однак, реальна реалізація цього принципу зіштовхнулася з низкою перешкод. Існувала значна диспропорція між декларованими правами громад та їхніми реальними можливостями. Багато громад були малочисельними, мали обмежені фінансові ресурси і не могли ефективно виконувати свої функції.

В ході дослідження ми систематизували наукові думки різних авторів щодо поняття "територіальна громада"(Таблиця 1.1.).

Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, стала новим етапом в еволюції поняття територіальної громади. Її основною метою було об'єднання громад, надання їм більших повноважень та ресурсів, а також створення спроможних територіальних громад, здатних забезпечити якісне надання послуг населенню.

В результаті реформи відбулися суттєві зміни через розширення повноважень, оскільки територіальні громади отримали значно більше

повноважень у вирішенні місцевих питань, таких як бюджет, землекористування, соціальні послуги тощо. Розширено фінансову децентралізацію, оскільки було передано значну частину податкових надходжень громадам, що дозволило їм збільшити фінансову самостійність. Разом з тим створено об'єднані територіальні громади завдяки об'єднанню населених пунктів які здатні ефективніше вирішувати місцеві проблеми.

Таблиця 1.1 – Сучасні наукові думки щодо поняття "територіальна громада"

Автор	Визначення територіальної громади	Основні акценти	Джерело
Р.І. Щур	Територіальна громада - це процес інституційних перетворень, який здатен створити нову суспільну модель розвитку території, наділивши її автономією.	Фінансовий потенціал, автономія, дотації, субвенції.	[89]
Є.Ю. Стрижак	Територіальна громада - це об'єднання окремих сіл, селищ, міст, які межують територіально, об'єднують свої зусилля та ресурси з метою розвитку власної громади.	Територіальна та фінансова приналежність, об'єднання зусиль.	[78]
О.Г. Остапенко, Т.М. Барановська	Територіальна громада - це первинна ланка місцевого самоврядування, яка вирішує питання локально-комплексного характеру.	Різноманітні інтереси мешканців, локально-комплексні питання.	[54]
Н.І. Руда	Територіальна громада - це визнана законом група людей, яка володіє правом на місцеве самоврядування і виражає свою волю в самостійному вирішенні місцевих справ.	Правовий підхід, самостійне вирішення місцевих справ.	[70, с. 203]
В.І. Кравченко	Територіальна громада - це сукупність громадян України, що спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси.	Спільне проживання, колективні інтереси, правовий статус.	[35, с. 75]

Однак, процес децентралізації є тривалим і складним. На шляху до створення дієвих територіальних громад виникають різні проблеми, такі як:

- недостатність фінансових ресурсів;
- нестача кваліфікованих кадрів для управління громадами;
- недостатня розбудова інститутів громадянського суспільства.

Незважаючи на ці виклики, процес децентралізації є незворотнім. Поступово формується новий тип територіальної громади – активного суб'єкта

місцевого самоврядування, який бере відповідальність за розвиток своєї території.

Основним нормативно-правовими актами, які визначають поняття «територіальної громади» є Конституція України [33], Цивільний кодекс України [83], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [66].

Термін «територіальна громада» передбачає таке визначення - це сукупність людей, які проживають на певній території і об'єднані спільними інтересами та прагненням до самоврядування [66].

Однак, науковці пропонують більш розгорнуті та деталізовані визначення цього поняття. Так, О.Ю. Мороз [50] виділяє такі ознаки територіальної громади: спільна територія проживання, спільна власність, спільні платежі, відчуття приналежності до спільноти, спільні інтереси та соціальна взаємодія. Цей підхід дозволяє розглядати громаду не лише як юридичну конструкцію, а й як соціальну спільноту з власними цінностями та інтересами.

Варто зазначити, що поняття "територіальна громада" не є статичним. Воно постійно розвивається і доповнюється новими аспектами. Так, колектив авторів під керівництвом Д. Барнса пропонує розглядати це поняття в комплексі, враховуючи різноманітні його аспекти.

На нашу думку, таке багатогранне розуміння територіальної громади є цілком обґрунтованим. Адже громада - це не просто сума індивідів, а складний соціальний організм, який постійно розвивається і змінюється. Тому для адекватного розуміння цього поняття необхідно враховувати як юридичні, так і соціальні, економічні та культурні аспекти.

Таким чином можемо зробити наступні висновки: еволюція поняття територіальної громади в українському законодавстві є динамічним процесом, який відображає загальні тенденції розвитку українського суспільства. Реформа децентралізації суттєво змінила роль і значення громад, надавши їм більшу самостійність. Процес становлення спроможних територіальних громад є тривалим і складним, але він відкриває нові можливості для розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Фінансова спроможність територіальних громад є одним з ключових факторів їхнього успішного розвитку. Вона визначає здатність громади самостійно забезпечувати свої потреби, фінансувати соціально-економічні програми та реалізовувати проекти розвитку. Сутність цього поняття полягає в наявності достатніх фінансових ресурсів, ефективності їх використання та здатності до мобілізації додаткових джерел фінансування.

Фінансова спроможність громади складається з кількох взаємопов'язаних компонентів, які схематично зображені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 - Складові фінансової спроможності*

* сформовано на основі [6]

Бюджетна спроможність - це здатність громади формувати доходи до бюджету та ефективно їх використовувати для фінансування поточних видатків і інвестиційних проектів.

Інвестиційна спроможність - це здатність залучати інвестиції для реалізації інвестиційних проектів, що сприяють економічному зростанню громади.

Кредитна спроможність - здатність громади отримувати кредити для фінансування інвестиційних проектів та покриття дефіциту бюджету.

Податкова спроможність - здатність громади створювати сприятливі умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій, що збільшує податкові надходження до бюджету.

На фінансову спроможність територіальних громад впливають різноманітні чинники, як внутрішні, так і зовнішні (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 - Чинники що впливають на фінансову спроможність
Досліджуючи наукові праці сучасник науковців, ми ознайомились з різними поглядами на поняття фінансової спроможності регіону (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Сучасні наукові думки щодо поняття «фінансової спроможності регіону»

Автор	Визначення фінансової спроможності регіону	Ключові аспекти	Джерело
М.І. Карлін	Здатність регіону задовольняти основні соціально-економічні потреби жителів та забезпечувати фінансування загальнодержавних функцій.	Реальна та потенційна спроможність, фінансові можливості регіону.	[28, с. 24]
С.Я. Кондратюк	Стан фінансових ресурсів, кругообіг капіталу, ресурсна здатність регіону до висхідного економічного розвитку.	Інвестиційна, боргова, кредитна, бюджетна спроможність.	[32, с. 134, 137]
М.А. Коваленко та співавт.	Здатність регіону забезпечувати гідні умови для розвитку, заснована на можливості суб'єктів регіональних відносин спільно формувати і реалізовувати фінансову стратегію.	Фінансова стратегія, залучення ресурсів, фінансування програм розвитку.	[30, с. 150]
І.М. Камінська	Достатність фінансового потенціалу, результативність використання фінансових ресурсів, фінансова можливість самостійно забезпечувати соціально-економічний розвиток.	Фінансова достатність, дієздатність, стійкість.	[26, с. 6, 3]

Ми вважаємо, що фінансова спроможність територіальних громад є важливим фактором їхнього розвитку. Для її підвищення необхідно вживати комплекс заходів, спрямованих на розширення джерел доходів, оптимізацію видатків та створення сприятливих умов для інвестицій. Лише за умови фінансової стабільності громади зможуть забезпечити належний рівень життя своїх мешканців та сприяти розвитку регіону в цілому.

Для підвищення фінансової спроможності територіальних громад необхідно вживати комплекс заходів, спрямованих на розширення податкової бази: залучення до оподаткування нових суб'єктів господарювання, боротьби з ухиленням від сплати податків. Громадам слід шукати способи залучення інвестицій через створення сприятливого інвестиційного клімату, розробку інвестиційних проектів. Важливо оптимізувати бюджетні видатки через скорочення неефективних видатків, підвищення прозорості бюджетного процесу. Важливим аспектом є також розвиток місцевого самоврядування: делегування більших повноважень місцевим органам влади, підвищення рівня самоорганізації громадян. Співпраця з іншими рівнями влади також може дієвим чинником, оскільки активна участь у розробці та реалізації державних програм розвитку.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова спроможність територіальних громад є важливим фактором їхнього розвитку. Для її підвищення необхідно вживати комплекс заходів, спрямованих на розширення джерел доходів, оптимізацію видатків та створення сприятливих умов для інвестицій. Лише за умови фінансової стабільності громади зможуть забезпечити належний рівень життя своїх мешканців та сприяти розвитку регіону в цілому.

1.2. Принципи та механізми фінансового забезпечення територіальних громад

Фінансове забезпечення територіальних громад є фундаментом для їхнього розвитку та забезпечення якісних послуг для населення. Це комплексний процес, що включає в себе різноманітні джерела доходів, механізми розподілу коштів та принципи управління фінансами на місцевому рівні. Дотримання принципів фінансового забезпечення дозволяє більш ефективно використовувати кошти, спрямовувати їх на найбільш пріоритетні напрямки розвитку громади. Відкритість фінансових процесів сприяє підвищенню довіри громадян до місцевої влади, забезпечує можливість контролю за використанням бюджетних коштів. Дотримання принципу справедливості гарантує, що всі жителі громади отримують рівні можливості та доступ до послуг. Добре збалансована фінансова система дозволяє громаді краще протистояти економічним кризам та іншим негативним впливам. Дотримання принципів фінансового забезпечення сприяє зміцненню місцевого самоврядування, підвищенню його спроможності вирішувати місцеві проблеми.

Розглянемо принципи фінансового забезпечення територіальних громад у вигляді рисунка 1.3.

Рисунок 1.3 - Принципи фінансового забезпечення територіальних громад

Принцип самостійності територіальних громад означає те, що вони мають право самостійно формувати та затверджувати місцевий бюджет, визначати пріоритети витрачання коштів відповідно до потреб громади.

Принцип відповідальності означає те, що громади несуть відповідальність за ефективне використання бюджетних коштів та досягнення поставлених цілей.

Принцип прозорості означає те, що фінансові процеси громад на місцевому рівні мають бути відкритими для громадськості, забезпечуючи доступ до інформації про бюджет, доходи та витрати.

Справедливість забезпечує розподіл фінансових ресурсів з урахуванням потреб різних категорій населення та територій.

Принцип ефективності передбачає використання коштів максимально ефективно для досягнення максимального результату громад.

Механізми фінансового забезпечення територіальних громад представлений у вигляді рисунка 1.4.

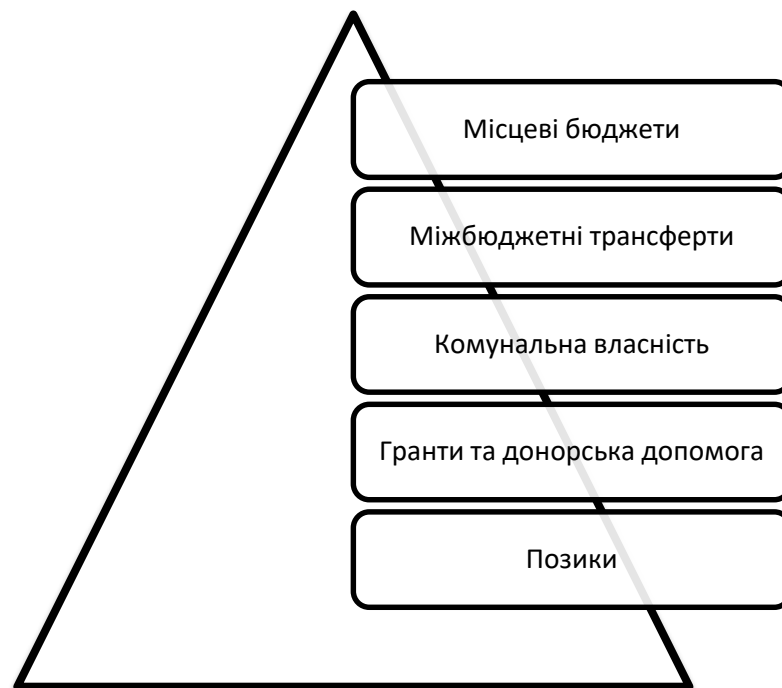

Рисунок 1.4 - Механізми фінансового забезпечення територіальних громад

Основним джерелом фінансування територіальних громад є місцеві бюджети, вони формуються за рахунок податків і зборів, що сплачуються на місцевому рівні, а також міжбюджетних трансфертів від держави. Кошти, які виділяються з державного бюджету для фінансування певних програм та

проектів на місцевому рівні надходять у формі міжбюджетних трансфертів. Комунальна власність формується від доходів комунальних підприємств та використання комунального майна.

Кошти, що надаються міжнародними організаціями, благодійними фондами та іншими донорами надходять у формі грантів та донорської допомоги. Разом з тим територіальні громади також залучають кошти шляхом отримання кредитів або позик..

Незважаючи на значні досягнення в децентралізації фінансів, перед територіальними громадами стоять ряд викликів. Зокрема, недостатність фінансових ресурсів, нерівномірність розвитку, недостатня фінансова грамотність. Для вирішення цих проблем необхідно посилювати й наділі децентралізацію, сприяти розвитку місцевої економіки, підвищувати фінансову грамотність місцевих громад, зменшувати адміністративний тиск на бізнес та підвищення ефективності збору податків.

Фінансовим забезпеченням бюджету Старовижівської територіальної громади (таблиця 1.3) є кошти, співфінансування із державного та обласного бюджетів, кошти Державного фонду регіонального розвитку, кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій, коштів, залучених у рамках грантових програм, кошти суб'єктів господарювання та інвесторів, а також інші джерела фінансування, не заборонені чинним законодавством України.

Таблиця 1.3 – Джерела фінансового забезпечення Старовижівської територіальної громади

	Джерело фінансування	Джерело коштів
1	Бюджет	Місцевий бюджет
2	Співфінансування	Державний бюджет, обласний бюджет
3	Державний фонд регіонального розвитку	Державний бюджет
4	Кредитні ресурси	Міжнародні фінансові організації
5	Грантові кошти	Різні донори, фонди
6	Інвестиції	Суб'єкти господарювання, інвестори
7	Інші джерела	Не заборонені чинним законодавством

Отже, фінансове забезпечення територіальних громад є ключовим фактором їхнього розвитку та добробуту населення. Забезпечення фінансової

стабільності та ефективного використання коштів є важливим завданням для органів місцевого самоврядування та держави в цілому. Подальша реформа системи місцевих фінансів має бути спрямована на створення умов для самостійного розвитку громад та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян.

1.3. Структура та динаміка фінансових ресурсів територіальних громад

Питання фінансового забезпечення територіальних громад є вкрай актуальним у сучасному світі з кількох причин. Процес децентралізації, який відбувається в багатьох країнах, передає значну частину повноважень та відповідальності на місцевий рівень. Це означає, що саме громади беруть на себе вирішення широкого кола питань, починаючи від будівництва доріг і закінчуючи наданням соціальних послуг. Для ефективного виконання цих завдань необхідні відповідні фінансові ресурси.

Кожна територіальна громада має свої специфічні особливості, потреби та виклики. Це може бути пов'язано з географічним розташуванням, рівнем економічного розвитку, демографічною ситуацією тощо. Для задоволення цих різноманітних потреб потрібна гнучка система фінансування, яка дозволяла б враховувати індивідуальні особливості кожної громади.

Економічні кризи, природні катаклізми та інші негативні явища можуть суттєво впливати на фінансовий стан громад. Для того, щоб подолати наслідки таких подій і забезпечити стабільний розвиток, громади потребують додаткових фінансових ресурсів.

Окрім того зміна клімату, міграційні процеси, пандемії, війна – це лише деякі з глобальних викликів, які стоять перед суспільством. Для адаптації до цих викликів громадам потрібні додаткові фінанси.

Ефективне функціонування місцевого самоврядування є запорукою сталого розвитку країни. Фінансова самостійність громад дозволяє їм приймати

самостійні рішення, реалізовувати місцеві ініціативи та підвищувати рівень життя населення.

Таким чином, питання фінансового забезпечення територіальних громад є важливим, оскільки від нього залежить якість життя населення, рівень розвитку регіонів, ефективність державного управління, здатність громад протистояти різноманітним викликам.

Ми вважаємо, що вирішення цього питання вимагає комплексного підходу, який включає: розробку ефективних механізмів розподілу фінансових ресурсів між різними рівнями влади, створення умов для залучення додаткових інвестицій у розвиток громад, посилення контролю за використанням бюджетних коштів, підвищення фінансової грамотності населення.

Лише за умови вирішення цих завдань можна забезпечити сталий розвиток територіальних громад та підвищити якість життя їх мешканців.

Коли ми говоримо про структуру та динаміку фінансових ресурсів територіальних громад, нас цікавить розуміння того, як формуються, розподіляються та змінюються з часом грошові кошти, які громади використовують для забезпечення своїх функцій.

Поняття "фінансові ресурси громади" має багатогранний характер і охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з фінансовим забезпеченням територіальних громад. Сучасні українські вчені акцентують увагу на важливості фінансових ресурсів для розвитку громад, їхній динамічності та залежності від багатьох факторів.

Визначення фінансових ресурсів територіальних громад, запропоновані різними науковцями, фактично описують одне й те саме поняття, хоча й використовують різні терміни. Косаріна В.П. [34] вважає, що фінансові ресурси громади - це гроші, які громада збирає з різних джерел (наприклад, податків, продажу майна), щоб забезпечити своє життя, розвиватися і надавати послуги мешканцям. Ці гроші можуть зберігатися в різних фондах і використовуються для виконання завдань, покладених на місцеву владу.

Визначення М.А. Коваленко, Г.М. Швороб, Т.О. Мацієвич та Н. Колесникової [29, с. 28] зводиться до того, що фінансові ресурси громади - це всі гроші, які є в розпорядженні громади. Це можуть бути гроші з місцевого бюджету, гроші підприємств, що працюють на території громади, гроші громадських організацій, а також гроші самих мешканців. Тобто, це сукупність усіх фінансових засобів, які можуть бути використані для потреб громади.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансові ресурси територіальної громади - це всі грошові кошти, які є в розпорядженні громади і використовуються для задоволення її потреб.

Фінансова забезпеченість територіальної громади залежить від наявності фінансових ресурсів, які надходять з різних джерел (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 - Джерел фінансування територіальної громади

Джерело фінансування	Суть	Складові
Бюджетні кошти	Кошти, що надходять до місцевого бюджету	Податки на доходи фізичних осіб, податок на нерухомість, плата за землю, акцизи на підакцизні товари, екологічний податок, плата за ліцензії тощо.
Міжбюджетні трансферти	Кошти, які виділяються з державного або обласного бюджетів	Субвенції на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, розвиток інфраструктури.
Позабюджетні кошти	Кошти, які не входять до складу бюджету	Доходи комунальних підприємств, кошти від продажу майна, благодійні внески, гранти, кредити.

Динаміка фінансових ресурсів територіальних громад – це процес постійних змін, який відображає стан економіки громади, ефективність управління фінансами та вплив зовнішніх факторів. Розуміння цієї динаміки є ключовим для успішного розвитку громад, оскільки дозволяє прогнозувати майбутні зміни, розробляти ефективні фінансові стратегії та забезпечувати стабільність місцевого бюджету.

В ході нашого дослідження ми аналізували фактори, що впливають на динаміку фінансових ресурсів, які можна умовно поділити на такі групи (рисунок 1.5).

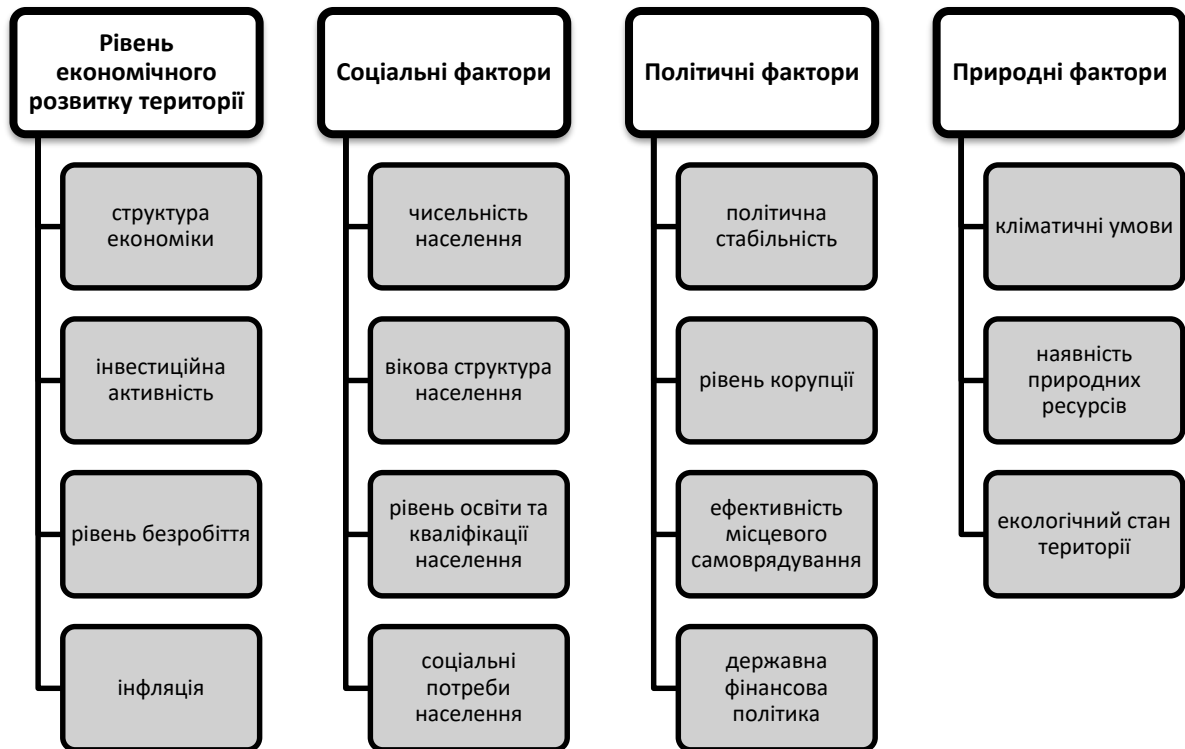

Рисунок 1.5 - Фактори, що впливають на динаміку фінансових ресурсів територіальних громад

Тенденції у динаміці фінансових ресурсів можуть змінюватись через:

- збільшення соціальних стандартів, розвиток інфраструктури, боротьба зі зміною клімату призводять до постійного зростання витрат місцевих бюджетів;
- зростання економіки, легалізація економічних відносин, впровадження нових видів податків сприяють збільшенню податкових надходжень;
- зростання залежності від міжбюджетних трансфертів;
- збільшення ролі позабюджетних коштів, зокрема грантів, донорської допомоги, коштів від продажу комунального майна;
- зростання заборгованості через недостатність доходів або неефективне використання коштів.

Динаміка фінансових ресурсів територіальних громад є складним і багатогранним процесом, який вимагає постійного аналізу та адаптації. Для забезпечення сталого розвитку громад необхідно розробляти ефективні фінансові стратегії, залучати додаткові ресурси та підвищувати рівень фінансової грамотності населення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СТАРОВИЖІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Соціально-економічна характеристика Старовижівської селищної ради

Старовижівська селищна рада розташована у Ковельському районі Волинської області. Населені пункти, які входять до громади: смт Стара Вижівка, с. Брідки, с. Мельники, с. Галина Воля, с. Смолярі, с. Нова Вижва, с. Рудка, с. Хотивель, с. Поліське, с. Чевель, с. Брунетівка, с. Седлище, с. Борзова, с. Черемшанка, с. Мизове, с. Стара Гута, с. Сукачі.

Керівництво ради очолює селищний голова Василь Федорович Камінський, який обіймає цю посаду з 2020 року. Його заступником з питань діяльності виконавчих органів ради є Юрій Леонтійович Кудецький, який працює з 2019 року. Секретарем ради є Анатолій Петрович Лавринюк, який обійняв цю посаду у 2020 році.

Основними функціями селищної ради є:

- представництво інтересів територіальної громади.
- управління майном, що є у комунальній власності територіальної громади.
- забезпечення здійснення повноважень, переданих їй законом.
- розроблення та затвердження місцевих програм соціально-економічного розвитку.
- контроль за виконанням місцевих програм та бюджету.
- забезпечення участі громади в управлінні місцевими справами.

У таблиці 2.1. показано розподіл земель державної власності Старовижівської селищної ради та їх використання на початок 2024 р.

Загальна площа громади становить 5025,3 га, що свідчить про потенціал для розвитку сільського господарства, будівництва та інших видів діяльності.

Значна частина земель використовується під сільськогосподарські угіддя, що свідчить про аграрну спрямованість економіки громади.

Таблиця 2.1 - Розподіл земель державної власності Старовижівської селищної ради та їх використання на початок 2024 р.*

Всього, га	Резервний фонд, га			Землі запасу, га		
	всього	оренда	в користуванні	всього	оренда	в користуванні
5025,3	1285	235	266,3	5343,5	170,55	716,6

* сформовано на основі [91]

Наявність значного резервного фонду та земель запасу вказує на можливість подальшого розширення забудови, розвитку сільського господарства або інших видів землекористування. Значна частина земель надана в оренду або знаходиться в користуванні. Це свідчить про активне використання земельних ресурсів. Незважаючи на значну загальну площу, частка земель під забудовою відносно невелика. Це може свідчити про сільськогосподарську спрямованість населеного пункту або про потенціал для подальшої урбанізації. Наявність резервних земель та земель запасу створює можливості для розширення сільськогосподарського виробництва, будівництва та інших видів діяльності.

Загальна кількість населення становить 12700 осіб. Це дозволяє віднести населений пункт до категорії середніх за розміром. Переважна більшість населення є працездатним, що свідчить про потенціал для економічного розвитку. Значна частина працездатного населення зайнята, що вказує на розвинену економіку населеного пункту.

Наявність автомагістралі та залізничної станції сприяє розвитку транспортної доступності населеного пункту. Відстань до районного центру та обласного центру вказує на рівень інтеграції населеного пункту в регіональну мережу.

На основі наданої інформації можна зробити такі висновки:

1. Значна частка земель відведена під сільськогосподарське використання свідчить про аграрну спрямованість населеного пункту.

2. Наявність резервних земель та відносно невелика частка земель під забудовою вказують на потенціал для подальшого розвитку населеного пункту.

3. Наявність автомагістралі та залізничної станції сприяє розвитку економіки населеного пункту.

4. Значна частка зайнятого населення свідчить про соціальну стабільність.

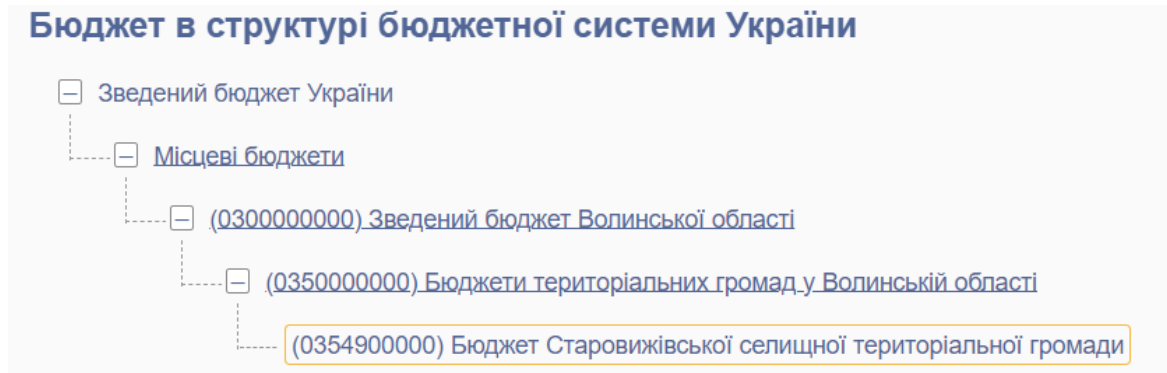

Рисунок 2.1 - Бюджет Старовижівської селищної громади у структурі бюджетної системи України

Рисунок 2.1 наочно демонструє, що бюджет Старовижівської селищної територіальної громади є складовою частиною більш масштабної бюджетної системи України та підпорядковується вищим рівням бюджетування. Така структура дозволяє зрозуміти, як бюджетні кошти розподіляються між різними рівнями управління та як бюджет громади взаємодіє з державним бюджетом.

Згідно з даними таблиці 2.2, за період 2021-2023 років спостерігається певна динаміка у виконанні бюджету досліджуваної селищної громади.

Таблиця 2.2 - Виконання бюджету Старовижівської селищної громади на 2021–2023 роки*

Рік	Виконання за доходами (%)	Виконано, грн	Уточнений річний план, грн	Виконання за видатками (%)	Виконано, грн	Уточнений річний план, грн
2021 рік	104,7	111 885 094,90	106822232,6	93,7	108188609,18	115490311,26
2022 рік	102,5	109 039865,48	106380602,66	92,4	108 625 230,	117603983,77
2023 рік	78,4	96121403,7	122663093,44	71,6	96144583,89	134254476,44
Відхилення	-26,3	-15763691,2	15840860,84	-22,1	-12044025,29	18764165,18

* сформовано на основі [91]

Згідно з даними таблиці 2.2, за період 2021-2023 років спостерігається певна динаміка у виконанні бюджету. У 2021 та 2022 роках бюджет виконано з перевищенням за доходами та з незначним відхиленням від плану за видатками. Це свідчить про загальну стабільність бюджетного процесу та ефективне управління фінансовими ресурсами. У 2023 році спостерігається суттєве зниження показників виконання як за доходами, так і за видатками. Це може свідчити про вплив певних зовнішніх або внутрішніх факторів, таких як економічна криза, зміна податкового законодавства, скорочення бюджетних асигнувань тощо.

Проаналізуємо за допомогою рисунка 2.2 динаміку показників бюджету за 2023 році, де зображено динаміку доходів, витрат та дефіциту/профіциту бюджету. Спостерігається загальна тенденція до зростання доходів протягом року, хоча є й місяці зі зниженням. Піки доходів припадають на кінець року, що може бути пов'язано з традиційним збільшенням податкових надходжень у цей період.

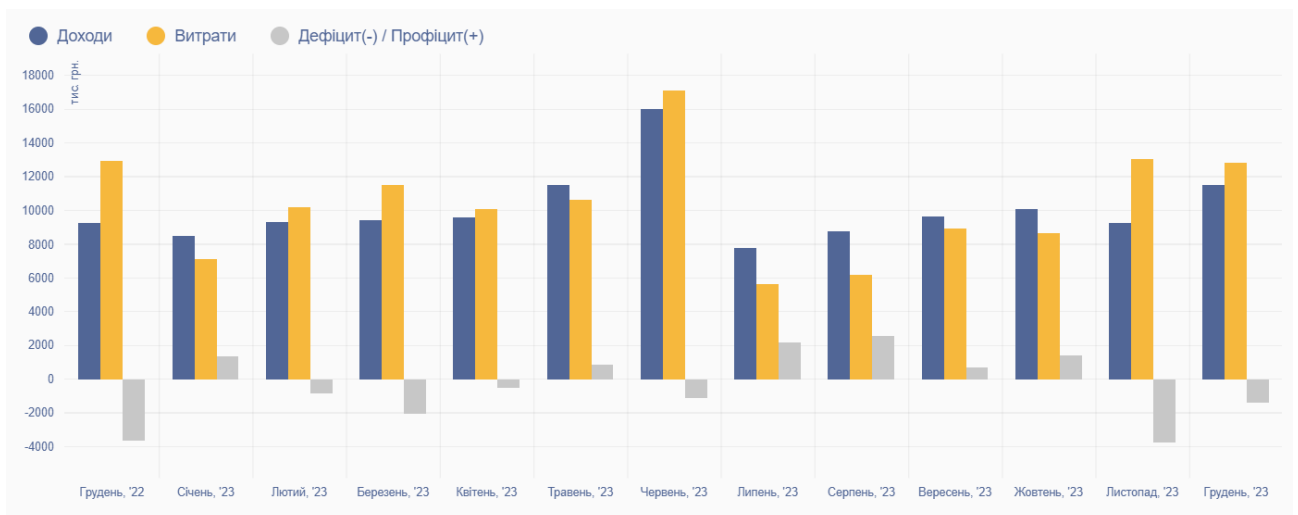

Рисунок 2.2 - Динаміка показників бюджету Старовижівської селищної громади у 2023 році*

* сформовано на основі [91]

Динаміка витрат також демонструє загальну тенденцію до зростання, але з більшими коливаннями протягом року. Можливі причини таких коливань можуть бути пов'язані зі сезонними факторами, реалізацією інвестиційних проектів або зміною пріоритетів у бюджетній політиці.

Графік демонструє чергування місяців з дефіцитом та профіцитом бюджету. Це свідчить про те, що бюджет не завжди врівноважений і виникають періоди, коли витрати перевищують доходи.

Це дає нам підстави стверджувати, що існує певна сезонність у надходженні доходів та здійсненні витрат, що може бути пов'язано з особливостями економічної діяльності та бюджетного планування. Динаміка показників бюджету є досить нестабільною, що може свідчити про вплив різних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Наявність дефіциту бюджету в окремі місяці свідчить про необхідність пошуку додаткових джерел фінансування або оптимізації витрат.

Ми вважаємо, в цій ситуації велике значення мають зміни в економічній ситуації. Економічні цикли, війна, інфляція, зміни податкового законодавства можуть впливати на надходження доходів до бюджету. В окремі періоди року спостерігається підвищення або зниження економічної активності, що впливає на обсяги виробництва, споживання та, відповідно, на податкові надходження. Значні інвестиційні проекти можуть призводити до тимчасового зростання витрат. Зміна урядових програм та пріоритетів може призводити до перерозподілу бюджетних коштів.

Загалом, Старовижівська селищна рада має значний потенціал для розвитку. Однак, для досягнення сталого розвитку необхідно вирішити ряд проблем, таких як диверсифікація економіки, розвиток інфраструктури та збереження довкілля.

2.2. Аналіз доходів місцевого бюджету

Аналіз доходів Старовижівської селищної ради є важливим інструментом для оцінки фінансового стану громади, виявлення проблемних питань та розробки стратегій для підвищення її фінансової стійкості. Результати такого аналізу можуть бути використані для розробки ефективних бюджетів, прийняття зважених управлінських рішень та покращення якості життя мешканців громади.

Загідно з даними таблиці 2.3 ми бавчимо, що у 2021 та 2022 роках бюджет перевиконано за доходами, що свідчить про ефективну роботу податкових органів та зростання економічної активності.

У 2023 році спостерігається значне зниження виконання за доходами, що може бути пов'язано зі спадом економічної активності, зміною податкового законодавства або іншими факторами.

Таблиця 2.3 - Динаміка виконання бюджету за доходами у Старовижівській сільській раді *

Рік	Виконання за доходами (%)	Виконано, грн	Уточнений річний план, грн
2021 рік	104,7	111 885 094,90	106822232,6
2022 рік	102,5	109 039865,48	106380602,66
2023 рік	78,4	96121403,7	122663093,44
Відхилення	-26,3	-15 763 691,20	15840860,84

* сформовано на основі [91]

Оцінка загальної тенденції щодо динаміки виконання бюджету за доходами у Старовижівській сільській раді свідчить наступну ситуацію. З наданих даних видно, що виконання доходів за 2021 та 2022 роки перевищувало уточнений річний план, що свідчить про загальну стабільність та ефективність бюджетного планування в ці роки. Однак ми встановили, що у 2023 році спостерігається значне відхилення від плану у бік зменшення. Це потребує детальнішого аналізу причин такого зниження:

У 2021 р. виконання доходів на 4,7% перевищило уточнений план. Це свідчить про ефективну роботу податкових служб, сприятливу економічну ситуацію або додаткові джерела доходів, які не були закладені в план.

У 2022 р. виконання доходів також перевищило план, але на менший відсоток, ніж у 2021 році. Це може бути пов'язано з початком економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, війною та іншими факторами, які вплинули на економічну активність.

У 2023 р. значне відхилення від плану у бік зменшення (78,4% виконання) вказує на серйозні проблеми в бюджеті. Це може бути пов'язано з такими факторами, такими як: війна, зменшення податкових надходжень через спад

економічної активності, збільшення витрат на соціальні програми та боротьбу з наслідками кризи, неефективність системи збору податків.

В ході дослідження ми вирішили проаналізувати структуру доходів у 2023 році (рис 2.1).

Рисунок 2.3 - Структура доходів Старовижівської селищної ради у 2023 р.*

* сформовано на основі [91]

З даних рисунку 2.3 видно, що основним джерелом доходів Старовижівської сільської ради у 2023 р. є офіційні трансферти (56.99%). Це означає, що значна частина фінансування громади залежить від зовнішніх джерел, таких як державні субвенції та дотації. Зокрема, податкові надходження становили 39.34 %, що свідчить про розвиток місцевого бізнесу та активність платників податків. Однак, порівняно з офіційними трансфертами, частка податкових надходжень є меншою. Це може свідчити про певну залежність бюджету від зовнішніх факторів і потребу в диверсифікації джерел доходів. Неподаткові надходження становлять незначну частку у структурі доходів - 3.23% і включають плату за адміністративні послуги, оренду комунального майна тощо. Низька частка неподаткових надходжень може свідчити про недостатню розвиненість місцевої економіки або про неефективне використання комунального майна. Доходи від операцій з капіталом становлять 0.44%. Це найменша частка в структурі доходів

і вони включати доходи від продажу майна, інвестицій тощо. Низька частка цього джерела доходів може свідчити про обмежені можливості для отримання додаткових доходів від капітальних активів.

Такі показники дають нам підстави зробити наступні висновки, що значна залежність від офіційних трансфертів робить бюджет громади вразливим до змін у державній фінансовій політиці. Тому необхідно шукати шляхи для диверсифікації джерел доходів. Необхідно проаналізувати структуру податкових надходжень і виявити резерви для їх збільшення. Це може бути досягнуто шляхом покращення адміністрування податків, розширення податкової бази та залучення нових платників. Слід активніше розвивати неподаткові надходження. Це може бути досягнуто шляхом ефективного управління комунальним майном, розширення спектру платних послуг, залучення інвестицій тощо. Необхідно розглянути можливість залучення додаткових джерел доходів, таких як доходи від туризму, сільського господарства, енергетики тощо. Для забезпечення сталого розвитку громади необхідно постійно проводити оптимізацію видатків бюджету, спрямовуючи кошти на пріоритетні напрямки розвитку.

Аналізуючи структуру доходів за різними джерелами та стадії розгляду бюджетних проектів ми дійшли висновку, що жоден із поданих проектів не був відхилений, що свідчить про позитивне рішення щодо всіх джерел доходів.

За допомогою даних таблиці 2.4 спробуємо дослідити формування доходів Старовижівської ради.

Найбільшу частку доходів складають податкові надходження, і їхній обсяг залишився майже незмінним на всіх етапах розгляду. Це вказує на стабільність податкового наповнення бюджету. Спостерігається незначне зменшення неподаткових надходжень на останніх етапах розгляду. Це може бути пов'язано з уточненнями або коригуваннями під час підготовки остаточного бюджету. Доходи від операцій з капіталом залишилися незмінними протягом усіх етапів розгляду.

Показники дохідної частини селищного бюджету на 2024 рік розроблені на базі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку

і окремих припущень, викладених в листі Міністерства фінансів від 16.08.2023 року «Про особливості складання проектів місцевих бюджетів на 2024 рік» №05110-08-6/22354 та пояснювальній записці до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», також враховано високу мінливість соціально - економічних процесів в умовах збройної агресії російської федерації.

Таблиця 2.4 - Формування доходів Старовижівської селищної ради у 2023 році, грн

Найменування	Подано до I читання	Подано до II читання	Прийнято у II читанні і в цілому
РАЗОМ	1746270347300.00	1768451156300.00	1768451156300.00
Податкові надходження	1537773843500.00	1574793718600.00	1574793718600.00
Неподаткові надходження	187309682700.00	186563669700.00	186563669700.00
Доходи від операцій з капіталом	405105100.00	405105100.00	405105100.00
Від органів державного управління	14093053100.00	--	--
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	6413525400.00	6413525400.00	6413525400.00
Цільові фонди	275137500.00	275137500.00	275137500.00

* сформовано на основі [91]

При здійсненні розрахунків обсягу доходів селищного бюджету на 2024 рік враховано:

- показники, які використовуються при розрахунку прогнозних надходжень податків та зборів, зокрема за 2023 рік, та очікувані надходження податків у 2023 році;

- застосування чинних ставок оподаткування.

На 2024 рік дохідна частина бюджету територіальної громади сформована в загальній сумі 49 317,9 тис грн (без урахування трансфертів), у тому числі 46 968,0 тис грн складають доходи загального фонду та 2 349,9 тис грн - спеціального фонду

Доходи загального фонду бюджету (без врахування трансфертів) збільшуються порівняно з бюджетними призначеннями 2023 року (без урахуванням внесених змін) на 9,2 відсотка, або на 3 955,2 тис гривень.

У структурі власних доходів загального фонду бюджету територіальної громади на 2024 рік 57,4 відсотка припадає на податок на доходи фізичних осіб, обсяг якого прогнозується у сумі 26 950,0 тис гривень (рис.2.4).

Фактором впливу на спад надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2024, який становить -15 відсотків до очікуваного показника 2023 року, є застосування нормативу розподілу податку відповідно до норм бюджетного законодавства (без урахування надходжень податку на доходи фізичних осіб від грошового забезпечення військовослужбовців). При розрахунку надходжень цього податку також враховано поступове зростання мінімальної заробітної плати і посадових окладів за ЄТС та проведення роботи щодо легалізації виплати заробітної плати, шляхом здійснення контролю за діяльністю суб'єктів господарської діяльності, які приховують отримані доходи та виплачують заробітну плату з порушенням вимог податкового законодавства.

З урахуванням збереження умов оподаткування податком на прибуток (18%), його надходження прогнозується у загальній сумі 6,0 тис грн. Прогноз даного показника визначений з урахуванням фінансових планів підприємств на 2024 рік фактичних надходжень на останню звітну дату 2023 року, а це 5,9 тис гривень.

Надходження рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів прогнозується в сумі 1 060,0 тис грн. Розрахунок здійснено із врахуванням очікуваних надходжень рентної плати у поточному році, а також аналізу динаміки надходжень у попередніх роках. Об'єктом оподаткування рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів є: деревина, заготовлена в порядку рубок головного користування та деревина, заготовлена під час проведення заходів щодо поліпшення якісного складу лісів, використання корисних властивостей лісів та інше. Крім цього, очікується надходження рентної плати за користування надрами в сумі 3,0 тис гривень.

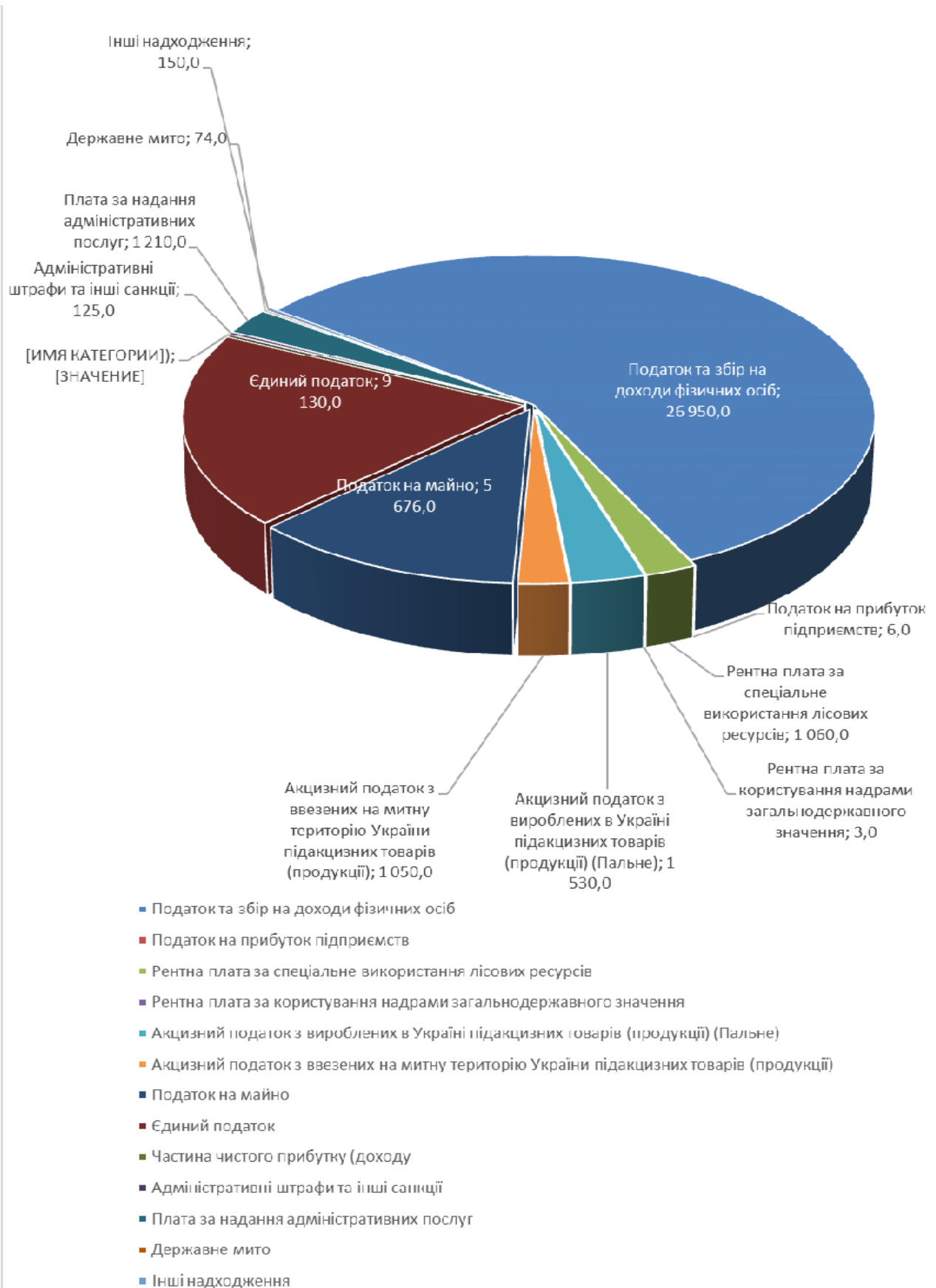

Рисунок 2.4 - Структура власних доходів загального фонду бюджету Старовижівської ТГ на 2024 рік, (тис.грн.)

* сформовано на основі [91]

Надходження до бюджету територіальної громади в 2024 році акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) та з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів передбачено в сумі 2580,0 тис грн, в тому числі від пального – 1530,0 тис гривень. Прогноз даних показників визначений до очікуваних надходжень за 2023 рік.

/Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості обраховано в сумі 46,0 тис грн, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними та фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості обраховано в сумі 680,0 тис грн, земельний податок з юридичних осіб передбачено в сумі 2300,0 тис грн, орендна плата з юридичних осіб – 1 700,0 тис грн, земельний податок з фізичних осіб передбачено в сумі 450,0 тис грн, орендна плата з фізичних осіб – 500,0 тис грн. Розрахунок надходжень цих показників проводився виходячи із очікуваних надходжень за 2023 рік, кількості платників та розмірів ставок по даних видах податків.

/Єдиного податку до бюджету територіальної громади планується залучити в сумі – 9 130,0 тис грн. Прогноз даного показника визначений із врахуванням кількості платників по громаді, збільшення розмірів ставок по даних видах податків (ріст мінімальної заробітної плати) та очікуваних надходжень за 2023 рік.

Надходження до бюджету адміністративних штрафів та інших передбачається на рівні очікуваних показників 2023 року, що в сумі складе 125,0 тис гривень.

Надходження плати за надання адміністративних послуг складе 1 210,0 тис грн, в тому числі: адміністративного збору за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно – 360,0 тис грн, адміністративного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань – 20,0 тис грн, інших адміністративних послуг – 830,0

тис грн, державного мита – 74,0 тис грн та інших надходжень – 150,0 тис грн. Розрахунок надходжень цих показників проводився з урахуванням збереження кількості юридичних та фізичних осіб та вартості послуг на рівні очікуваних надходжень за 2023 рік.

Загалом у структурі власних надходжень загального фонду бюджету територіальної громади на 2024 рік, крім надходжень податку на доходи фізичних осіб – основного бюджетоутворюючого платежу, який займає 57,4 відсотка, найбільшу питому вагу становлять надходження єдиного податку, який складає 19,4 відсотка в доходах загального фонду, надходження податку на майно – 12,1 відсоток та акцизний податок – 5,5 відсотків.

Основним джерелом надходжень спеціального фонду бюджету територіальної громади на 2024 рік є власні надходження бюджетних установ, що фінансуються з бюджету територіальної громади. Показник суми власних надходжень на 2024 рік визначено на основі бюджетних запитів установ, що фінансуються з бюджету громади у сумі 1299,9 тис гривень.

Ще однією складовою спеціального фонду бюджету є надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній або комунальній власності, яких на 2024 рік планується отримати в сумі 300,0 тис грн. Розрахунок проводився від очікуваних договорів, які будуть укладені у 2024 році на продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Коштів від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності селищної ради очікується отримати в сумі 700,0 тис гривень.

Надходження екологічного податку і грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності, які формують доходи селищного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2024 рік, прогнозуються відповідно в обсягах 14,0 тис грн та 36,0 тис грн та відповідає очікуваним надходженням поточного року.

Разом до спеціального фонду бюджету селищної громади в 2024 році очікуються надходження в загальній сумі 2 349,9 тис гривень.

2.3. Аналіз видатків місцевого бюджету

Аналіз видатків місцевого бюджету є одним з ключових інструментів для дослідження фінансового забезпечення місцевого самоврядування та розробки шляхів його вдосконалення. Завдяки такому аналізу можна отримати детальну інформацію про те, як використовуються бюджетні кошти, які пріоритети встановлені місцевою владою, а також виявити потенційні проблеми та резерви для оптимізації витрат.

У 2021 та 2022 роках бюджет виконано з незначним відхиленням від плану за видатками, що свідчить про ефективне використання бюджетних коштів.

У 2023 році спостерігається зниження виконання за видатками, що може бути пов'язано зі скороченням бюджетних асигнувань або проблемами з їх освоєнням.

Аналіз динаміки виконання бюджету за витратами у Старовижівській сільській раді за 2021-2023 роки показано у вигляді таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Динаміка виконання бюджету за витратами у Старовижівській сільській раді *

Рік	Виконання за видатками (%)	Виконано, грн	Уточнений річний план, грн
2021 рік	93,7	108188609,18	115490311,26
2022 рік	92,4	108 625 230.	117603983,77
2023 рік	71,6	96144583,89	134254476,44
Відхилення	-22,1	-12044025,29	18764165,18

* сформовано на основі [91]

Згідно з даними таблиці 2.5, спостерігається тенденція до зниження виконання бюджету за витратами протягом аналізованого періоду. Хоча в 2021 та 2022 роках показники виконання були близькими до планових, у 2023 році

відбулося значне відхилення. Це свідчить про певні проблеми у використанні бюджетних коштів.

У 2021 та 2022 роках бюджет виконано з незначним відхиленням від плану за видатками. Це свідчить про загалом ефективне використання коштів та дотримання бюджетних планів. У 2023 році спостерігається суттєве зниження виконання за видатками на 22,1%. Це може свідчити про декілька причин, зокрема скорочення бюджетних асигнувань та проблемами з тендерними процедурами, неефективність використання коштів, зміна пріоритетів у зв'язку із війною.

В ході дослідження ми вирішили проаналізувати структуру витрат у 2023 році (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 - Структура витрат Старовижівської селищної ради у 2023 р.*

Стаття витрат	Сума (грн.)	Частка у загальних витратах (%)
Загальнодержавні функції	17 146 375.64	14.06
Громадський порядок, безпека та судова влада	2 419 281.86	1.98
Економічна діяльність	1 642 425.86	1.35
Охорона навколишнього природного середовища	56 094.96	0.05
Житлово-комунальне господарство	3 182 863.53	2.61
Охорона здоров'я	5 022 575.74	4.12
Духовний та фізичний розвиток	2 984 966.66	2.45
Освіта	87 092 827.25	71.43
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2 379 988.75	1.95
Разом	121 927 400.25	100%

* сформовано на основі [91]

Дані таблиці надають інформацію про розподіл бюджетних коштів за різними статтями витрат. Ми спостерігаємо домінуючу роль освіти, оскільки найбільша частка видатків припадає на освіту (71.43%), що свідчить про те, що розвиток освіти є пріоритетним напрямком для даного бюджету. Значні кошти виділяються на соціальний захист та охорону здоров'я, що свідчить про соціальну орієнтацію бюджетної політики. Відносно невелика частка коштів спрямовується на економічну діяльність, що може свідчити про відсутність

активної політики підтримки місцевого бізнесу. Інші статті витрат, такі як загальнодержавні функції, громадський порядок, охорона навколишнього середовища та житлово-комунальне господарство, також присутні в бюджеті, але їх частка є меншою.

У цій таблиці 2.7 відображені основні напрями витрат і ступінь виконання бюджету по кожному напрямку за загальним та спеціальним фондами.

Таблиця 2.7 - Основними напрями витрат за даними Старовижівської селищної ради*

Напрямок витрат	Загальний фонд: План, грн	Загальний фонд: Виконано, грн	% виконання	Спеціальний фонд: План, грн	Спеціальний фонд: Виконано, грн	% виконання
Старовижівська селищна рада (загальний бюджет)	125 744 737	114 361 065	90,95	5 110 628	4 175 024	81,7
Організаційне забезпечення діяльності рад	14 545 570	13 225 186	90,92	768 173	313 579	40,8
Надання дошкільної освіти	13 243 400	11 668 885	88,11	511 140	506 408	99,1
Надання загальної середньої освіти (місцевий бюджет)	25 770 459	21 458 900	83,27	1 572 361	1 398 259	88,9
Надання загальної середньої освіти (освітня субвенція)	44 508 200	44 508 200	100,00	-	-	-
Надання позашкільної освіти	3 268 100	3 035 159	92,87	-	-	-
Багатопрофільна стаціонарна медична допомога	3 816 539	3 685 585	96,57	-	-	-
Забезпечення соціальними послугами для громадян, які не здатні до самообслуговування	1 348 360	1 152 066	85,44	353 026	353 026	100,0
Організація благоустрою населених пунктів	3 092 780	2 088 864	67,54	1 080 000	1 078 900	99,9
Утримання та розвиток автомобільних доріг	2 250 000	1 408 141	62,58	-	-	-
Заходи та роботи з територіальної оборони	2 929 250	2 245 250	76,65	100 000	36 000	36,0

* сформовано на основі [91]

Загалом, бюджет за основними статтями виконується, хоча деякі напрями залишаються недофінансованими або мають нижчий рівень виконання.

Основні витрати на освіту виконані майже повністю. Дошкільна освіта виконана на 88%, загальна середня освіта (як за кошти місцевого бюджету, а

також за освітню субвенцію) – на 83-100%, позашкільна освіта – на 93%. Це вказує на пріоритетність фінансування освітніх програм.

Забезпечення соціальних послуг громадянам, які потребують допомоги, виконується на 85% за загальним фондом і на 100% за спеці.

Видатки на благоустрій виконані на 68-99% (загальний і спеціальний фонд відповідно), а на утримання дороги – лише на 63%. Це може свідчити про обмеження у фінансуванні інфраструктурних проектів.

Виконання становить 77% за загальним фондом і лише 36% за спеціальним. Це можна вказувати на недостатнє або нерегулярне фінансування оборонних потреб, які залишаються актуальними.

Загалом, бюджет у 2023 році спрямований на підтримку освіти та соціальних програм, але інфраструктурні та оборонні витрати мають потенціал для покращення фінансування.

Селищний бюджет на 2024 рік за витратами складено відповідно до вимог програмно-цільового бюджетування на підставі поданих головними розпорядниками коштів селищного бюджету бюджетних запитів.

Одночасно, відповідно до пункту 22 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України на час воєнного стану не застосовуються норми Кодексу, пов'язані із складанням прогнозів місцевих бюджетів.

Враховуючи неможливість середньострокового бюджетного планування під час війни, при формуванні бюджетних запитів не застосовано середньострокове планування, а в матеріалах бюджету відсутні розрахунки доходів і витрат на середньостроковий період та інформація щодо врахування у бюджеті окремих показників та завдань бюджетної політики на середньостроковий період, визначених Прогнозом бюджету Старовижівської селищної територіальної громади на 2022-2024 роки, схваленим рішенням виконавчого комітету селищної ради від 09 вересня 2021 року № 123.

Усього витрати бюджету територіальної громади у 2024 році складуть 117 126,8 тис грн, в тому числі із загального фонду бюджету громади – 114 656,9 тис грн, спеціального – 2 469,9 тис гривень.

Фонд оплати праці працівників установ і закладів бюджетних галузей за загальним фондом враховує виплати за посадовими окладами, доплати і надбавки обов'язкового характеру, матеріальну допомогу на оздоровлення окремим категоріям працюючих у бюджетній сфері, інші виплати, передбачені чинним законодавством.

При здійсненні розрахунків витрат на заробітну плату працівників установ, що утримуються за рахунок коштів селищного бюджету, інших соціальних виплат, враховано розмір мінімальної заробітної плати, визначений у Законі України «Про Державний бюджет України на 2024 рік».

Мінімальна заробітна плата у 2024 році становитиме з 1 січня – 7 100 гривень, з 1 квітня – 8 000 гривень, розмір посадового окладу працівника I тарифного розряду ЄТС – з 1 січня – 3 195 гривень, з 1 квітня – 3 600 гривень.

Зростання мінімальних державних гарантій у сфері оплати праці за останні чотири роки наведено у вигляді рисунку 2.5

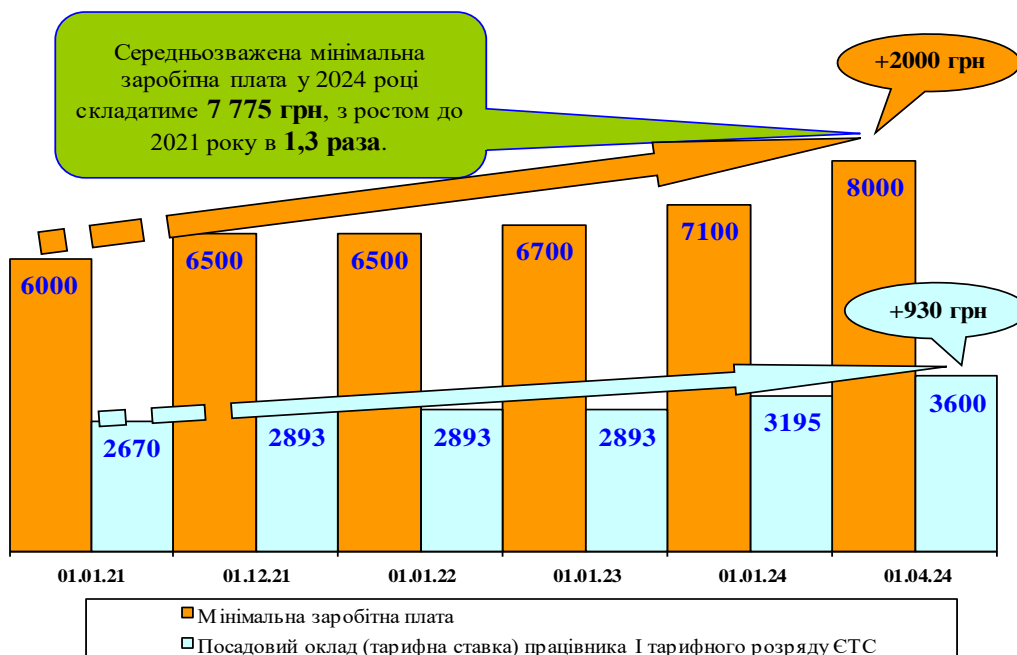

Рисунок 2.5 - Зростання мінімальних державних гарантій у сфері оплати праці ** сформовано на основі [91]*

В цілому на виплату заробітної плати з нарахуваннями працівників бюджетних установ, які утримуються з бюджету територіальної громади планується спрямувати 96 230,8 тис грн, що займає 83,8 відсотків усіх видатків

бюджету.

При формуванні селищного бюджету видатки на оплату енергоносіїв і комунальних послуг розраховані виходячи з уточнених бюджетних призначень за цією статтею витрат у 2023 році. Загалом, по бюджету територіальної громади, ці видатки обраховані в сумі 6 086,3 тис грн і у видатках бюджету займають 5,4 відсотка.

Витрати на поточне утримання установ передбачені виходячи з обмежених фінансових ресурсів селищного бюджету та з урахуванням потреби забезпечення належного рівня роботи бюджетних закладів та здійснення ними відповідних суспільних функцій на оптимально необхідному рівні.

У межах наявного ресурсу у селищному бюджеті на 2024 рік враховано 6 942,2 тис грн на реалізацію регіональних програм, у тому числі за рахунок загального фонду – 6 736,2 тис грн, спеціального – 206,0 тис гривень.

У загальному обсязі витрат на реалізацію програм:

- 2 779,6 тис грн спрямовується на фінансування заходів Програм фінансової підтримки та розвитку селищних комунальних підприємств охорони здоров'я;

- 1 620,0 тис грн на Програми благоустрою селищної громади;

- 850,0 тис грн на Програму територіальної оборони;

- 937,7 тис грн на Програми соціального захисту населення громади.

Відповідно до статей 43 та 73 Бюджетного кодексу України пропонується надати право селищному голові отримувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, позики на покриття тимчасових касових розривів бюджету територіальної громади, пов'язаних із забезпеченням захищених видатків загального фонду, в межах поточного бюджетного періоду за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку на договірних умовах без нарахування відсотків за користування цими коштами з обов'язковим їх поверненням до кінця поточного бюджетного періоду.

З метою зменшення тимчасових касових розривів, що виникатимуть в процесі виконання бюджету територіальної громади, пропонується затвердити

оборотний залишок бюджетних коштів бюджету територіальної громади у сумі 500,0 тис гривень.

Для здійснення заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших непередбачених видатків в бюджеті територіальної громади сформовано резервний фонд, який становить 200,0 тис грн і не перевищує одного відсотка від обсягу видатків загального фонду бюджету територіальної громади.

З метою залучення додаткових доходів до бюджету селищної територіальної громади, проектом рішення пропонується дозволити відділу фінансів селищної ради у 2024 році здійснювати розміщення на конкурсних засадах тимчасово вільних коштів бюджету територіальної громади на депозитах в установах банків в межах поточного бюджетного періоду з зарахуванням відсотків за їх користування до загального фонду бюджету територіальної громади у порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 № 6.

Враховуючи можливі зміни у бюджетній класифікації після затвердження селищного бюджету на 2024 рік, пропонується доручити відділу фінансів селищної ради, у разі внесення змін до чинних нормативно-правових документів Міністерства фінансів України щодо класифікації доходів, видатків і кредитування місцевих бюджетів, забезпечити врахування відповідних змін при складанні і виконанні розпису бюджету територіальної громади на 2024 рік та врахувати зміни у класифікації при поданні пропозицій щодо внесення змін до цього рішення.

2.4. Фінансова стійкість та заборгованість громади

Фінансова стійкість громади – це її здатність забезпечувати виконання своїх функцій, надавати послуги населенню та розвиватися в довгостроковій перспективі без значного фінансового навантаження. В умовах децентралізації та зростаючих викликів, забезпечення фінансової стійкості є одним із ключових завдань для будь-якої територіальної громади.

Одним із основних показників фінансової стійкості є рівень заборгованості. Заборгованість громади може виникати з різних причин: недостатнє фінансування, нераціональне використання коштів, непередбачені витрати тощо. Надлишкова заборгованість може призвести до низки негативних наслідків:

- обмеження можливостей для розвитку;
- зростання витрат на обслуговування боргу;
- зниження інвестиційної привабливості;
- політична нестабільність.

Отже, фінансова стійкість громади є важливою умовою її сталого розвитку. Для забезпечення фінансової стійкості необхідно вживати комплексних заходів, спрямованих на збільшення доходів, оптимізацію витрат та ефективне управління фінансами. Заборгованість громади є серйозною проблемою, яка потребує негайного вирішення. Лише за умови фінансової стійкості громада зможе забезпечити якісне життя своїх мешканців та розвиватися.

Основні показники фінансової стійкості громади показано у вигляді рисунка 2.6.

Рівень самозабезпечення - це співвідношення власних доходів громади до загального обсягу видатків. Чим вищий цей показник, тим менше громада залежить від зовнішніх джерел фінансування і тим стійкішою є її фінансова ситуація.

Рівень заборгованості це заборгованість громади є одним із ключових показників її фінансової стійкості. Високий рівень заборгованості свідчить про фінансові труднощі та обмежує можливості для розвитку.

Аналіз структури доходів дозволяє оцінити залежність громади від певних видів доходів (податки, дотації, власність). Чим більш диверсифікована структура доходів, тим стійкішою є фінансова ситуація громади.

Аналіз структури видатків дозволяє оцінити пріоритети бюджетної політики та ефективність використання коштів.

Ліквідність бюджету: Цей показник характеризує здатність громади своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Для громад, які мають у власності комунальні підприємства, важливим показником є їхня рентабельність.

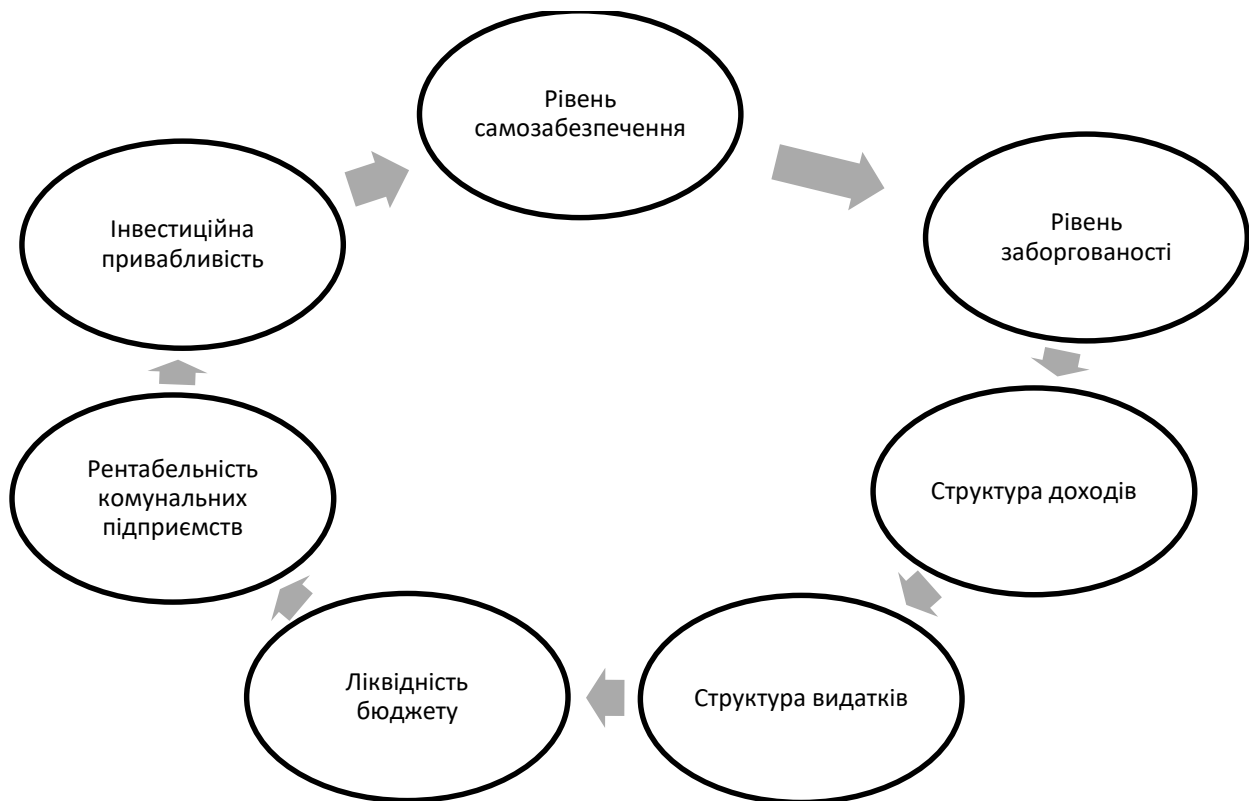

Рисунок 2.6 - Основні показники фінансової стійкості громади

Інвестиційна привабливість характеризує здатність громади залучати інвестиції для розвитку.

Аналіз таблиці 2.8 щодо показників виконання бюджету за 2021 та 2023 роки демонструє наступні тенденції. Доходи загального фонду у 2023 році знизились на 19,5 млн грн у порівнянні з 2021 роком, що вказує на падіння економічної активності та обмеження надходжень. На користь від загального фонду доходи спеціального фонду значно зросли – на 18,2 млн грн. Це можна свідчити про збільшення цільового фінансування або надходження, призначені на конкретні проекти чи галузі. Загалом доходи скоротилися на 21,4 млн грн, що свідчить про загальний спад доходів через економічну кризу та вплив воєнного стану.

Таблиця 2.8- Баланс бюджету Старовижівської селищної громади, тис.грн*

Показник	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
----------	----------------	------------------	-------

	2021 р.	2023 р.	Темп росту	2021р .	2023р .	Темп росту	2021р.	2023р.	Темп росту
Доходи	107713,9	88208,4	-19505,5	4171,1	22359,0	18187,9	111885,0	90444,3	-21440,7
Видатки	103004,0	84077,7	-18926,0	5184,5	3466,3	-1718,2	108188,6	87544,1	-20644,5
Кредитування	0	0	0	31,6	-164,4	-196,00	31,6	-164,4	-196,0
Дефіцит (-) / профіцит (+)	4709,9	4130,6	-579,3	-1045,1	-1065,9	-20,80	3664,8	3064,6	-600,2

* сформовано на основі [91]

Видатки втратили на 18,9 млн грн, що, ймовірно, пов'язано з оптимізацією витрат та обмеженням фінансування в умовах кризи. Видатки спеціального фонду коротилися на 1,7 млн грн, що можна віднести до недофінансування окремих спецпрограм. Сумарні видатки зменшилися на 20,6 млн грн, що відповідає загальній тенденції до зниження фінансування.

У 2021 році спеціальний фонд мав кредитування на рівні 31,6 тис. грн, тоді як у 2023 році цей показник став від'ємним (-164,4 тис. грн). Це означає, що у 2023 році виникла потреба в погашених кредитних зобов'язаннях або скорочених позиціях.

Загальний дефіцит зріс на 600,2 тис. грн, що працює про додатковий фінансовий тиск у 2023 році.

Отже, загалом у 2023 році зниження доходів і видатків у загальному фонді, зростання дефіциту та незначне збільшення фінансування спеціального фонду. Це вказує на обмеження бюджету через економічні труднощі та потребу в додатковому фінансуванні для підтримки поточних програм.

Аналіз фінансової стійкості Старовижівської селищної громади Ковельського району Волинської області передбачає оцінку основних аспектів доходів, видатків, виконання бюджету та спроможності громади забезпечити фінансову незалежність і стабільність. На основі наданих бюджетних даних можна зробити наступні висновки:

1. По доходах громада здебільшого виконує дохідну частину бюджету, хоча певне зниження надходжень за окремими статтями. Наприклад, доходи загального фонду в останні роки втратили через економічну нестабільність та слідки війни, що впливає на бізнес та активність у громадах. Надходження до спеціального фонду зросли за рахунок субвенцій, цільових надходжень та грантів. Це позитивний фактор, оскільки громада має доступ до додаткових джерел фінансування, проте така залежність від субвенцій може свідчити про обмежену сприятливість громади генерувати власні доходи.

2. По видатках більшість видатків громади виконується відповідно до плану. Основні витрати спрямовані на освіту, соціальне забезпечення та інфраструктуру, що є меншою для забезпечення базових потреб громади. Проте є сфера, де виконання бюджету не досягає 100%, особливо в інфраструктурних об'єктах, таких як утримання доріг, заходи з благоустрою, а також деякі програми оборони. Це можна свідчити про брак коштів на розвиткові проекти, що обмежують довгострокову фінансову стійкість громади.

3. Належність від державних субвенцій означає те, що значна частина видатків на освіту та соціальні програми покривається за рахунок державних субвенцій. Хоча це допоможе забезпечити основні послуги для населення, залежність від зовнішніх надходжень робить громаду вразливою до змін у державній політиці та бюджеті. Наприклад, скорочення субвенцій на освіту або інфраструктуру може створити фінансовий дефіцит.

4. Здійснення оптимізації витрат, оскільки громада демонструє раціональний підхід до витрат, що видно з високого рівня виконання за основними соціальними статтями та оптимізацію витрат на менш критичні напрямки. Це позитивно впливає на фінансову стабільність і про вміння ефективно керувати наявними ресурсами.

5. Оцінка фінансових ризиків громади - головний фінансовий ризик виникає при зниженні доходів загального фонду через обмежену податкову базу, що може ускладнити підтримання поточного рівня послуг. Ще один ризик — недостатнє фінансування інфраструктури та оборонних потреб. Це може

призвести до збільшення якості доріг, інфраструктури, а також здатності реагувати на надзвичайні ситуації та підтримувати безпеку.

Загалом, громада має достатньо стабільний бюджет, який охоплює основні потреби населення. Однак залежність від субвенцій, зниження доходів та обмежене фінансування інфраструктурних проектів обмежують її фінансову незалежність і стійкість.

Пропонуємо звернути фінансовому відділу ради увагу на залучення додаткових місцевих доходів, таких як розвиток підприємництва, що допоможе зменшити залежність від зовнішніх надходжень та забезпечити фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

За допомогою таблиці 2.9 проаналізуємо показники фінансової стійкості та заборгованості Старовижівської селищної ради/

Таблиця 2.9 - Показники фінансової стійкості та заборгованості Старовижівської селищної ради*

Показник	2021 рік	2023 рік	Відхилення, +,-
Доходи (тис. грн)	111 885,00	90 444,30	-21 440,700
Видатки (тис. грн)	108 188,60	87 544,10	-20 644,500
Дефіцит/Профіцит (тис. грн)	3664,8	3064,6	-600,200
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,034	1,033	-0,001
Коефіцієнт заборгованості (%)	3,28	3,39	0,110

* сформовано на основі [91]

На основі таблиці можна зробити такі висновки про фінансовий стан громади Старовижівської селищної ради. Зокрема, доходи зменшилися з 111,885 тис. грн у 2021 році до 90 444,3 тис. грн у 2023 році. Це зниження на 21440,7 тис. грн, що може вказувати на економічні виклики чи скорочення надходжень до бюджету. Видатки також зменшилися з 108 188,6 тис. грн до 87 544,1 тис. грн., що, ймовірно, є адаптацією до нижчого рівня доходів і готово підтримувати баланс.

Коефіцієнт фінансової стійкості залишився стабільним на рівні 1,034 у 2021 році та 1,033 у 2023 році, що означає, що громада продовжує підтримувати рівень доходів трохи вищим за видатки. Це позитивний показник, який може проздатність громади покрити свої видатки і залишити невеликий профіцит.

Дефіцит/профіцит показує, що громада мала профіцит у 3 664,8 тис. грн у 2021 році, і ця цифра трохи зменшилася до 3 064,6 тис. грн у 2023 році. Це позитивний знак, брак прибутків про можливість громади створювати резерви або інвестувати в розвиток.

Коефіцієнт заборгованості, що показує прибуток як відсоток від доходів, дещо збільшився з 3,28% у 2021 році до 3,39% у 2023 році. Це говорить про незначне підвищення високого прибутку, що позитивно впливає на фінансову стабільність громади, хоча й може бути пов'язане зі скороченням доходів.

Громада Старовижівської селищної ради демонструє ознаки фінансової стабільності за рахунок балансування доходів і видатків, підтримуючи невеликий прибуток. Проте, зменшення доходів є наявним ризиком, і подальше збереження стабільності може залежати від адаптації витрат або пошуку додаткових джерел доходів.

Таким чином, Старовижівська громада є фінансовою стійкістю для поточних потреб, проте для посилення її фінансової незалежності та стійкості, необхідні кроки для диверсифікації доходів і зменшення незалежності від державних субвенцій.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

3.1. Розширення фінансової бази громад

Проблема забезпечення фінансової стабільності територіальних громад є однією з найактуальніших у сучасній Україні. Від рівня фінансової спроможності громади безпосередньо залежить якість надання послуг населенню, рівень розвитку інфраструктури та соціальної сфери. Розширення фінансової бази громад є необхідною умовою для забезпечення їх самостійності та ефективного функціонування.

Розширення фінансової бази громад є складним і багатогранним завданням, яке потребує комплексного підходу. Важливо розуміти, що фінансова самостійність громад є не лише економічною категорією, а й важливим елементом демократичного розвитку суспільства. Тільки за умови фінансової стабільності громади можуть ефективно вирішувати місцеві проблеми та забезпечувати якісне життя своїх мешканців.

Ми вважаємо, що досягнення успіху громадам необхідно:

- створити сприятливі умови для розвитку бізнесу.
- залучати інвестиції в економіку громад.
- оптимізувати бюджетні витрати.
- підвищити ефективність управління місцевими фінансами.
- забезпечити прозорість і підзвітність місцевої влади.

Реалізація цих заходів дозволить забезпечити стабільний розвиток територіальних громад та підвищити якість життя їх мешканців.

В ході дослідження ми вирішили оцінити зміну рівня фінансової спроможності громад Волинської області за підсумками 2023 року в порівнянні з 2021 роком (Додаток А). Наведена таблиця надає порівняльний аналіз змін рівня фінансової спроможності різних територіальних громад Волинської області за період з 2021 по 2023 роки. Дані в таблиці дозволяють оцінити динаміку фінансового стану кожної громади та порівняти їх між собою.

Ми встановили позитивну динаміку, оскільки більшість громад демонструють зростання рівня фінансової спроможності за два роки. Це свідчить

про загальну тенденцію до покращення фінансового стану місцевих бюджетів. Деякі громади досягли значного прогресу, інші – меншого.

Старовижівська селищна демонструє негативну динаміку (Таблиця 3.1), що може свідчити про певні проблеми у фінансовому управлінні або зовнішніх факторах, які негативно вплинули на її фінансовий стан.

Таблиця 3.1 - Зміна рівня фінансової спроможності територіальних громад Волинської області за підсумками 2023 року в порівнянні з 2021 роком

Назва територіальної громади	2021 рік		2023 рік		Зміна (+/-)
	сума балів	рівень фінансової спроможності	сума балів	рівень фінансової спроможності	
Старовижівська селищна рада	-4	низький	-2	низький	- 2

* сформовано на основі [91]

Порівнявши Старовижівську селищну раду з іншими громадами Волинської області дозволило нам зробити наступні висновки. Старовижівська селищна рада є однією з небагатьох громад, які зазнали зниження рівня фінансової спроможності. Це ставить її в не вигідне становище порівняно з іншими громадами області. Деякі інші громади, такі як Павлівська, Поромівська, Затурцівська, Головненська, також зазнали зниження рівня фінансової спроможності. Це може свідчити про наявність спільних проблем у цих громадах.

Водночас, є багато громад, які демонструють значне зростання рівня фінансової спроможності, наприклад, Володимир-Волинська, Боратинська, Вишнівська. Це свідчить про те, що ефективне управління фінансами може привести до позитивних результатів.

Зміна рівня фінансової спроможності Старовижівської селищної ради вимагає уважного аналізу та вжиття необхідних заходів для покращення фінансового стану громади.

Порівняння з іншими громадами дозволяє виявити як позитивні практики, так і потенційні рішення для подолання існуючих проблем. Аналіз наведеної

інформації дозволяє зробити такі висновки щодо фінансової спроможності Старовижівської селищної ради:

1. Незважаючи на загальну тенденцію до покращення фінансової спроможності багатьох громад, Старовижівська селищна рада демонструє стагнацію. Рівень фінансової спроможності залишився на низькому рівні як у 2021, так і у 2023 роках, що свідчить про те, що громада не змогла значно покращити свою фінансову ситуацію.

2. Порівняння з іншими громадами показує, що Старовижівська селищна рада відстає за рівнем фінансової спроможності, що може свідчити про наявність певних структурних проблем в економіці громади, неефективному управлінні фінансами або інших факторах, які негативно впливають на її фінансовий стан.

Для покращення фінансової ситуації Старовижівської селищної ради необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на збільшення доходів бюджету, оптимізацію видатків та підвищення ефективності використання коштів.

Можливі причини низького рівня фінансової спроможності Старовижівської селищної ради ми зобразили у вигляді рисунку 3.1 :

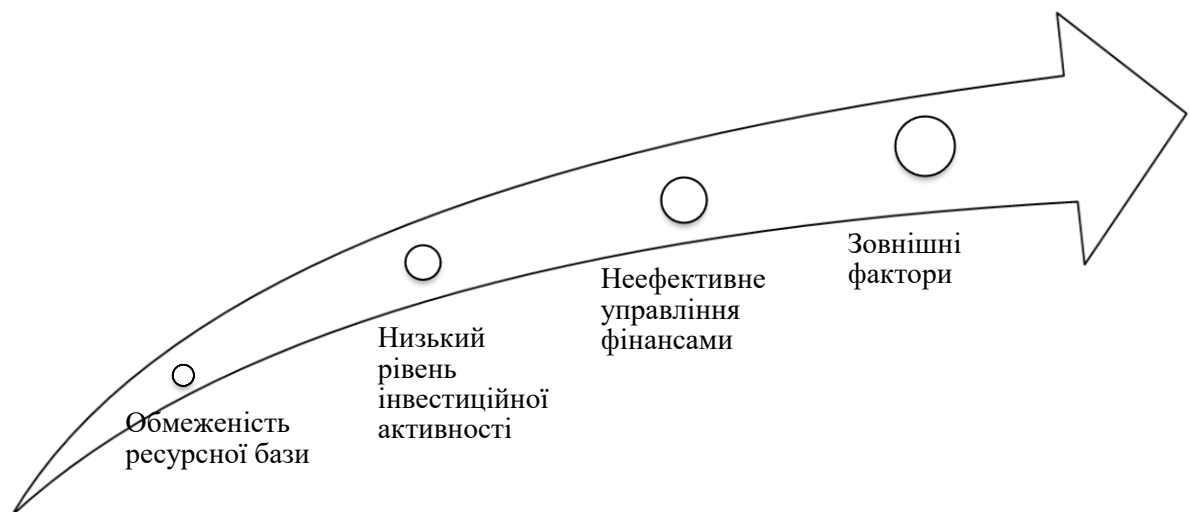

Рисунок 3.1. Причини низького рівня фінансової спроможності Старовижівської селищної ради

Обмеженість ресурсної бази означає те, що громада має обмежені ресурси, які можна використовувати для збільшення доходів бюджету.

Низький рівень інвестиційної активності означає недостатність інвестицій, що може стримувати економічний розвиток громади і знижувати податкові надходження.

Неефективне управління фінансами проявляє себе у проблеми з плануванням бюджету, контролем за виконанням бюджетних програм, борговим навантаженням можуть негативно впливати на фінансову стійкість громади.

Зовнішні фактори такі як є війна, економічна криза, природні катаклізми, зміни в міжбюджетних відносинах можуть також вплинути на фінансовий стан громади.

Результати досліджень дозволяють нам окреслити алгоритм покращення фінансової ситуації Старовижівської громади у вигляді таблиці Додаток Б.

Старовижівська селищна рада потребує додаткових зусиль для покращення свого фінансового стану. Реалізація заходів, спрямованих на збільшення доходів бюджету, оптимізацію витратів та підвищення ефективності управління фінансами, дозволить громаді забезпечити більш якісне надання послуг населенню та сприяти її соціально-економічному розвитку.

3.2. Оптимізація бюджетних процесів

Оптимізація бюджетних процесів є одним із ключових завдань сучасного державного управління. В умовах обмежених ресурсів та зростаючих потреб суспільства ефективне використання кожної гривні бюджету стає все більш актуальним. Цей процес передбачає впровадження нових методів планування, виконання та контролю бюджетів, спрямованих на підвищення їх прозорості, ефективності та результативності.

Ми вважаємо, що оптимізація бюджетних процесів дозволяє:

1. виявити та усунути неефективні витрати, що звільняє кошти для фінансування пріоритетних проектів.
2. підвищити прозорість, оскільки прозорі бюджетні процеси сприяють зниженню рівня корупції та підвищенню довіри громадськості до влади.
3. покращити якість державних послуг шляхом ефективного використання бюджетних коштів.

4. сприяти економічному зростанню за рахунок ефективного використання державних інвестицій.

Основними напрямками оптимізації бюджетних процесів можуть бути:

- розробка середньострокових бюджетних планів, що дозволяють прогнозувати доходи та витрати на кілька років вперед;
- використання програмно-бюджетного методу для більш детального планування видатків;
- залучення громадськості до процесу бюджетного планування;
- створення ефективної системи моніторингу виконання бюджету;
- впровадження механізмів оперативного реагування на зміни в економічній ситуації;
- збільшення гнучкості бюджетного процесу;
- посилення внутрішнього контролю в органах державної влади;
- проведення регулярних аудиторських перевірок;
- забезпечення прозорості інформації про використання бюджетних коштів;
- пріоритезація видатків на соціальну сферу, освіту, охорону здоров'я та інфраструктуру;
- зменшення неефективних витрат;
- спрямування коштів на інноваційні проекти та розвиток нових технологій;

Оптимізація бюджетних процесів є складним і багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу та залучення різних зацікавлених сторін. Реалізація заходів щодо оптимізації бюджетних процесів дозволить підвищити ефективність використання державних коштів, покращити якість життя громадян та сприяти стабільному розвитку держави. Оптимізація бюджетних процесів – це не одноразовий акт, а безперервний процес, який вимагає постійного вдосконалення та адаптації до нових умов.

В таблиці 3.2 показано основні заходи щодо планування та оптимізації бюджетних процесів громади Старовижівської селищної ради на 2024-2025 роки.

Ці заходи допоможуть громаді структуровано спланувати дії для покращення фінансового забезпечення громади та контролювати їх реалізацію протягом 2024-2025 років.

Для вдосконалення фінансового забезпечення Старовижівської селищної ради ми пропонуємо здійснити:

1. Розробку та реалізацію муніципальних проектів з залученням інвестицій шляхом створення інвестиційного порталу громади, який буде містити детальну інформацію про інвестиційні можливості, спростить процес подання заявок та забезпечить прозорість інвестиційних процедур; розробки інвестиційних проектів у сферах сільського господарства, туризму, енергетики; запровадження механізму пільгового оподаткування для інвесторів, що стимулюватиме інвестиційну активність та сприятиме створенню нових робочих місць.
2. Шукати способи оптимізації витрат на утримання комунальної власності шляхом проведення енергоаудиту усіх комунальних будівель, перегляду тарифів на комунальні послуги для бюджетних установ.

Таблиця 3.2 - Основні заходи щодо планування та оптимізації бюджетних процесів громади Старовижівської селищної ради на 2024-2025 роки*

Напрямок	Заходи	2024 рік	2025 рік
Аналіз фін.ситуації	Проведення оцінки доходів та видатків за попередні роки	I квартал	I квартал
	Оцінка боргових зобов'язань та їх оптимізація	II кв.	II квартал
Залучення додаткових доходів	Спрощення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, надання податкових стимулів	I-II квартал	Постійний моніторинг
	Розробка та запуск туристичних програм для залучення доходів	II квартал	II квартал, моніторинг
	Використання активів громади, зокрема, здача в оренду нерухомості або земельних ділянок	II квартал	II квартал
Залучення інвестицій та грантів	Розробка проектів для залучення міжнародних грантів та інвестицій	протягом року	протягом року
	Створення програми підтримки агробізнесу та агротуризму для залучення інвесторів	II-III квартал	II-III квартал
Оптимізація витрат	Проведення аналізу ефективності поточних видатків, визначення вибіркової статей витрат	I квартал	I квартал
	Впровадження автоматизованих систем управління для скорочення витрат на адміністрування	I-II квартал	Оцінка ефективності, коригування

	Перегляд та оптимізація соціальних програм, встановлення критеріїв надання допомоги	III квартал	III квартал
Створення резервного фонду	Визначення джерел для формування резервного фонду	III квартал	Поповнення резерву за потребою
	Створення плану використання резервного фонду для екстрених ситуацій	IV квартал	IV квартал
Моніторинг і звітність	Встановлення ключових показників ефективності (КПІ) для контролю за виконанням бюджету	I квартал	I квартал, коригування
	Публікація щоквартальних звітів для громади, аналіз виконання бюджету	Після кожного кварталу	Після кожного кварталу
	Коригування бюджету на основі проміжних результатів	IV кв.	IV квартал
Фінансова грамотність	Організація тренінгів для працівників громади з питань підготовки проєктів до грантів, оптимізації витрат	I-II квартал	За потребою
	Проведення навчальних програм для населення з основ управління фінансами	протягом року	протягом року

3. Розвиток місцевого бізнесу та підприємництва шляхом надання молодим підприємцям доступу до офісних приміщень, консультаційних послуг та фінансової підтримки.

4. Організації тренінгів та семінарів для підприємців, що підвищить їхню кваліфікацію та сприятиме розвитку бізнесу.

4. Залучення громадськості до бюджетного процесу шляхом надання громадянам можливості пропонувати свої проєкти та голосувати за їх фінансування, посилити фінансову грамотність населення.

5. Посилення контролю за використанням бюджетних коштів шляхом оцінювання ефективності використання бюджетних коштів та виявлення можливих порушень.

Реалізація цих пропозицій дозволить Старовижівській селищній раді підвищити рівень фінансової спроможності, оптимізувати витрати, залучити додаткові інвестиції та забезпечити сталий розвиток громади.

ВИСНОВКИ

Фінансова спроможність територіальних громад є ключовим фактором їхнього розвитку, що визначає здатність громади самостійно забезпечувати свої потреби, фінансувати соціально-економічні програми та реалізовувати проекти розвитку. Для підвищення фінансової спроможності необхідно вживати комплекс заходів, спрямованих на розширення джерел доходів, оптимізацію витрат та створення сприятливих умов для інвестицій.

Принципи фінансового забезпечення територіальних громад є основою для ефективного використання бюджетних коштів. Дотримання таких принципів як самостійність, відповідальність, прозорість, справедливість та ефективність дозволяє більш раціонально розподіляти ресурси та забезпечувати стабільний розвиток громади.

Об'єктом дослідження виступає фінансове забезпечення розвитку Старовижівської селищної ради Ковельського району Волинської області. Старовижівська селищна рада - це орган місцевого самоврядування, який представляє інтереси мешканців селища Стара Виживка та прилеглих населених пунктів. Вона відповідає за управління місцевими справами, надання послуг населенню, розвиток інфраструктури тощо.

Проведені дослідження дають підстави зробити наступні висновки:

1. Структура та динаміка фінансових ресурсів територіальних громад є складними та багатограними. Вони залежать від багатьох факторів, таких як економічна ситуація в країні, рівень розвитку громади, ефективність управління фінансами та зовнішні впливи. Для забезпечення сталого розвитку громад необхідно постійно аналізувати та прогнозувати зміни у фінансовій сфері, розробляти ефективні фінансові стратегії та залучати додаткові ресурси.
2. Фінансовим забезпеченням розвитку громади є кошти бюджету Старовижівської територіальної громади, співфінансування із державного та обласного бюджетів, кошти Державного фонду регіонального розвитку, кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій, коштів, залучених у

рамках грантових програм, кошти суб'єктів господарювання та інвесторів, а також інші джерела фінансування, не заборонені чинним законодавством України.

3. Старовижівська селищна рада демонструє загалом стабільне фінансове становище, особливо в період до 2023 року. Однак, вплив зовнішніх факторів, таких як економічні кризи та воєнні дії, може суттєво впливати на виконання бюджету.

4. Основними джерелами доходів є податки та міжбюджетні трансферти. Значна залежність від державної підтримки робить громаду вразливою до змін у державній фінансовій політиці. Необхідно шукати шляхи для диверсифікації джерел доходів.

5. Більша частина бюджетних коштів спрямовується на освіту, соціальний захист та охорону здоров'я. Це свідчить про соціальну орієнтацію бюджетної політики. Однак, інші важливі сфери, такі як інфраструктура та економічний розвиток, також потребують достатнього фінансування.

Для вдосконалення фінансового забезпечення Старовижівської селищної ради ми пропонуємо здійснити:

1. Розробку та реалізацію муніципальних проектів з залученням інвестицій шляхом створення інвестиційного порталу громади, який буде містити детальну інформацію про інвестиційні можливості, спростить процес подання заявок та забезпечить прозорість інвестиційних процедур; розробки інвестиційних проектів у сферах сільського господарства, туризму, енергетики; запровадження механізму пільгового оподаткування для інвесторів, що стимулюватиме інвестиційну активність та сприятиме створенню нових робочих місць.

2. Шукати способи оптимізації витрат на утримання комунальної власності шляхом проведення енергоаудиту усіх комунальних будівель, перегляду тарифів на комунальні послуги для бюджетних установ.

3. Розвиток місцевого бізнесу та підприємництва шляхом надання молодим підприємцям доступу до офісних приміщень, консультаційних послуг та фінансової підтримки.
4. Організації тренінгів та семінарів для підприємців, що підвищить їхню кваліфікацію та сприятиме розвитку бізнесу.
4. Залучення громадськості до бюджетного процесу шляхом надання громадянам можливості пропонувати свої проекти та голосувати за їх фінансування, посилити фінансову грамотність населення.
5. Посилення контролю за використанням бюджетних коштів шляхом оцінювання ефективності використання бюджетних коштів та виявлення можливих порушень.

Реалізація цих пропозицій дозволить Старовижівській селищній раді підвищити рівень фінансової спроможності, оптимізувати витрати, залучити додаткові інвестиції та забезпечити сталий розвиток громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І.В. Теоретичне обґрунтування змісту та форм фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2017. № 1 (59), т. 2. С. 9-18.
2. Богун К.В. Алгоритм створення і реалізації програми маркетингу і брендингу міста. *Економіка та управління*. 2013. №2. С. 40-45.
3. Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ. 2017. 107 с.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. (дата звернення 10.11.2024).
5. Бюджет Старовижівської ТГ. URL: <https://stvselrada.gov.ua/index.php/selyshchnyi-biudzhnet/analizy-vykonannia-biudzhetu>. (дата звернення 10.11.2024).
6. Возняк Г.В., Жеребило І.В. Формування фінансово спроможних територіальних громад: ризики децентралізації. *Фінанси України*. 2020. № 1. С. 73-82.
7. Возняк Г.В., Коваль В.М. Видатки місцевих бюджетів через призму війни в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2022. Вип. 2(154). С. 9-14.
8. Возняк Галина, Коваль Василь. Механізми зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах нестабільності: практичні аспекти. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 1, 2023. С 61-69.
9. Возняк Г.В., Патицька Х.О. Фінанси територіальних громад України в умовах поширення пандемії: проблемно орієнтований аналіз з урахуванням поведінкових аспектів». *Економіка України*. 2021. № 6. С. 78–98.
10. Волохова І.С. Вектори зростання надходжень до місцевих бюджетів України. *Науковий вісник УжгНУ. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2019. № 23. С. 39—42.

11. Галько І.М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Збірник наукових праць «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України»*. 2017. № 6 (128). С. 127–131.
12. Гарбар Ж.В., Бондалетова Т.О. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Економіка та держава*. № 6. 2021. С. 45-51.
13. Глущенко А.С. Формування самодостатніх фінансово спроможних територіальних громад в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Проблеми економіки*. 2019. № 2 (40). С. 126—133. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-126-133>.
14. Гургула Т.В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Економіка*. 2017. Вип. 1 (7). С. 132 - 136.
15. Дем'яненко В.Є. Модернізація сільських територіальних громад та фінансового механізму забезпечення їх розвитку. *Вісник Дніпропетровського держ. аграрно-економічного ун-ту*. 2015. № 4. С. 115–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2015_4_27.
16. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/>. (дата звернення 10.11.2024).
17. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати другої хвилі соціологічного опитування. *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <http://www.slgcoe.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/Analitychnyi>. (дата звернення 10.11.2024).
18. Добош Н.М., Данилків Х.П., Гориславець П.А. Формування доходів об'єднаних територіальних громад в умовах удосконалення податкового законодавства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Т. 28. № 4. С. 46-51.
19. Дурман М.О. Державна фінансова підтримка громад як інструмент стимулювання місцевого розвитку (на прикладі державного бюджету на 2021 рік). *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Випуск 21. С. 35-39.

20. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи. Відділ видань і документів. № 92-971-0804-8. Страсбург. 1990. Травень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text. (дата звернення 10.11.2024).
21. Желюк Т., Жуковська А. Джерела фінансового забезпечення інклюзивного розвитку територіальних громад. *Вісник економіки*. № 3, 2022. С. 183-202.
22. Західна О.Р., Скидан У.І. Фінансове забезпечення об'єднаних територіальних громад: проблеми та перспективні напрямки розвитку. *Regional economics and management*. 2021. № 4 (34). С. 47–51.
23. Зінчук Т.О., Патинська-Попета М.М. Управління фінансовим потенціалом об'єднаних територіальних громад. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 6-15.
24. Ігнатенко Р.В. Фінансовий потенціал об'єднаних територіальних громад: шлях до збільшення. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. №1-2 (278-279), 2021. С. 37-45.
25. Камінська І.М. Механізми забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук:08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». *Луцький національний технічний університет*. Луцьк, 2009. 21 с.
26. Карамушка Л.І. Місцевий бюджет як фінансова основа розвитку територіальних громад. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 23 (1). С. 206–210. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2014_23\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2014_23(1)_39).
27. Карлін М.І. Необхідність врахування фінансової спроможності регіонів в контексті проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка*. 2010. Вип. 15. С. 21-31.
28. Коваленко М.А., Швороб Г.М., Мацієвич Т.О. Шляхи поліпшення фінансового забезпечення діяльності територіальних громад. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_1_23. (дата звернення 10.11.2024).
29. Коваленко М.А., Мацієвич Т.О., Полевик Г.М., Радванська Н.В. Фінанси регіону: навч. посіб. Херсон. нац. техн. ун-т. Херсон: Олді-плюс, 2010.

311 с.

30. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. вип. 18.9. С. 223-229.
31. Кондратюк С.Я., Осадчук Н.В. Фінансова спроможність як категорія публічних фінансів: сутність та складові. *Вчені записки Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана : зб. наук. пр.* 2008. Вип. 10. С.133-138. RL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/5868/1/133%20-%20138.pdf>. (дата звернення 10.11.2024).
32. Конституція України: основний закон №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 10.11.2024).
33. Косаріна В.П., Тимошенко О.В. Економічна природа та сутність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування: проблемні питання. *Фінанси України*. 2010. № 5. С. 118-125.
34. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. Київ: Знання, 1999. С. 75.
35. Кравченко С.О., Марковський С.С. Сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики. *Державне управління: теорія та практика*. 2011. № 1. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kravchenko.pdf>. (дата звернення 10.11.2024).
36. Крайник, О.П. Лазорищак, М.М.. Управління фінансовими ресурсами територіальної громади. *Ефективність державного управління*, 2019. №58 с. 197-209.
37. Крайник О., Федорчак О. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Том 2 (43). 2022. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3558/3521>. (дата звернення 10.11.2024).
38. Крушельницька Т. Фінансова самодостатність територіальних громад в умовах децентралізації: аналіз та нові виклики. *Аспекти публічного управління*.

2020. Вип. 8(1). С. 6–17.

39. Куйбіда В.С. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посібник. Київ: Рада Європи, 2017. 119 с.

40. Кулай А.В. Децентралізація фінансових ресурсів територіальних громад в умовах проведення бюджетної реформи. *Наукові записки Нац. ун-ту*

41. «Острозька академія». *Сер. Економіка*. 2012. Вип. 19. С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_19_11.

42. Лисяк Л.В., Грабчук О.М. Зміцнення бюджетного потенціалу місцевих бюджетів України в умовах фінансової децентралізації. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 294–299.

43. Малиняк Б.С. Бюджетне планування і пріоритети розвитку громад: інструменти гармонізації та проблеми їх застосування. *Фінанси України*. 2020. №3. С.94-111.

44. Мельник О.І. Перспективні напрями фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/161_pdf. (дата звернення 10.11.2024).

45. Мельник Л.А. Фінансово-економічні аспекти формування спроможних територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 123-128.

46. Місцеві бюджети URL: <http://reforms.in.ua/ua/novyna/miscevi-byudzhety-zaridsumkamy-4-h-misyasiv-2021-roku>. (дата звернення 10.11.2024).

47. Місцеві фінанси: підруч. За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Теннопіль: Економічна думка, 2015. С.155-156.

48. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. №2. С. 9-12.

49. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. *Офіційна веб-сторінка*.

URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada> (дата звернення 10.11.2024).

50. Мороз О.Ю. Територіальна громада: сутність, становлення і сучасні

- українські реалії. *Демократичне врядування: електрон. наук. проф. вид.* 2008. Вип. 2. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008_2/fail/Moroz.pdf. (дата звернення 10.11.2024).
51. Опарін В.М. *Фінанси (заг. теорія): навч. посібник.* К.: КНЕУ, 2005. 240с.
52. Розпорядження про адміністративні центри та території територіальних громад областей. 25.06.2020. *Об'єднання громад. Асоціація міст України.* URL: <https://auc.org.ua/novyna/opublikovano-23-rozporядzhennya-pro-administratyvni-centry-ta-terytoriyi-terytorialnyh>. (дата звернення 10.11.2024).
53. Осадчук С.В. *Фінансова та бюджетна самодостатність території. Актуальні проблеми державного управління.* 2009. № 1. С. 326–334.
54. Остапенко, О.Г., Барановська, Т.М., *Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. Серія: Державне управління, удосконалення та розвиток,* 2015. 10. с.1-7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=909>.
55. Офіційний сайт Державної Казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua> (дата звернення 10.11.2024).
56. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення 10.11.2024).
57. Патинська М.М. *Теоретико-методологічні підходи до економічної сутності фінансового потенціалу сталого розвитку об'єднаних територіальних громад. Економіка АПК.* 2019. № 1. С. 95-101.
58. Патицька Х.О. *Фінансово-економічний потенціал територіальних громад: механізми функціонування та активізації: монографія.* Львів, 2019. 209 с.
59. Петрович А., Ситник Н. *Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць «Фінанси, митна та податкова справа».* Львів, 2019. С. 179–183.
60. Пігуль Н.Г., Боярко І.М., Люта О.В. *Європейський досвід формування доходів місцевих бюджетів. Вісник Хмельницького національного університету.*

Сер. Економічні науки. 2012. № 5. Т. 2. С. 138-142.

61. Петрушенко Ю.М., Дудкін О.В. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально- економічного розвитку. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2014. № 1. С. 172—182.

62. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 10.11.2024).

63. Подзізей О., Коробчук Т. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2188> (дата звернення 10.11.2024).

64. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 р. № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення 10.11.2024).

65. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 14.05.2020 р. №157-VIII. *Відомості Верховної Ради.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (дата звернення 10.11.2024)

66. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97- ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show /280/97-вр>.

67. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333р. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3332014%D1%80>

68. Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо усунення дискримінаційних обмежень у здійсненні місцевих запозичень та наданні місцевих гарантій сільськими і селищними територіальними громадами № 6472 від 28.12.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=73521. (дата звернення 10.11.2024)

69. Романенко О.Р. Фінанси: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 312 с.
70. Руда Н.І. Територіальна громада – суб’єкт конституційно-правових відносин: теоретичний та історичний аспекти. *Правова держава: щорічник наук. пр. Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Київ, 2001. Вип. 12. С. 236., с. 203.
71. Сидоренко С.В., Приходько І.П. Актуальні питання фінансування територіальних громад в контексті децентралізації. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*. Дніпро, 2023. С. 54–56.
72. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Західна О.Р. та ін. Фінанси об’єднаних територіальних громад: навч. посіб. Львів, 2019. 536 с.
73. Спасів Н.Я. Фінанси об’єднаних територіальних громад: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 480 с.
74. Стойко О.Я., Шубенко І.А. Оцінка фінансових показників діяльності територіальних громад України. *Проблеми економіки*. № 2 (52), 2022. С. 163-174.
75. Сторонянська І.З., Пелехатий А.О. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи. *Регіональна економіка*. 2014. №3(73). С. 228-238.
76. Сторонянська І.З., Бенюк Л.Я. Бюджети розвитку місцевих бюджетів: проблеми формування та використання в контексті поглиблення фінансової децентралізації. *Фінанси України*. 2016. № 5. С. 34–47.
77. Сторонянська І.З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2019. 392 с.
78. Стрижак, Є.Ю. Особливості об’єднаної територіальної громади як суб’єкта бюджетних правовідносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. 3. с. 144-149. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2021/25.pdf
79. Сухарська Л.В. Елементи системи фінансового забезпечення розвитку територіальної громади. *Вісник Нац. акад. держ. управління при Президентові України*. 2016. № 1. С. 119–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_1_17

80. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: актуальні проблеми, ризики та перспективи адміністративно-фінансової децентралізації: наукова доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2017. 120 с. - URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20170701.pdf>. (дата звернення 10.11.2024)
81. Тітов Д.В., Вдовенко Л.О. Державна фінансова підтримка розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених*. 16 листопада 2021 р. Хмельницький: ХНУ. 2021. С. 99-101.
82. Тітов Д.В. Фінансова спроможність та забезпечення дохідності об'єднаних територіальних громад. *Polish journal of science*. 2020. № 26. С. 24-29.
83. Цивільний кодекс України. URL: http://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini/statja169.htm.
84. Чубарь О.Г., Машіко К.С. Децентралізація і фінансове забезпечення територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (47). Т.1. С.419-426.
85. Чуприна Л.М., Мороз Е.Г. Проблеми і перспективи зміцнення фінансової стійкості об'єднаних територіальних громад. *Економіка та держава*. № 10. 2020. С. 50-55.
86. Шевчук І.В. Іноземний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його адаптації в Україні. *Вісник ЖНАЕУ*. 2011. № 1. Т. 2. С. 333–342.
87. Штурхецький С.В. Комунікативний потенціал в місцевому самоврядуванні України : монографія. Рівне: ТОВ Овід, 2011. 148 с.
88. Щур Р.І. Фінанси об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні: монографія. Тернопіль: Осавца Ю.В., 2019. 394 с.
89. Щур Р.І., Фінанси територіальних громад: особливості формування в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2018. 20 (3), с.

162-165. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/35.pdf.

(дата звернення 10.11.2024)

90. Юрій С.І., Федосов В.М. Фінанси: підручник. К.: Знання, 2008. 611с.

91. Офіційний сайт Старовижівської селищної ради URL:

<https://styselrada.gov.ua/index.php/sesii-selyshchnoi-rady/rishennia-sesii> (дата

звернення 10.11.2024)

ДОДАТОК А

Зміна рівня фінансової спроможності територіальних громад Волинської області за підсумками 2023 року в порівнянні з 2021 роком

Назва територіальної громади	2021 рік		2023 рік		Зміна (+/-)
	сума балів	рівень фінансової спроможності	сума балів	рівень фінансової спроможності	
Луківська	2	задовільний	15	високий	 13
Ратнівська	-1	низький	12	високий	 13
Ківерцівська	9	оптимальний	18	високий	9
Литовезька	2	задовільний	10	високий	 8
Колодяжненська	-2	низький	6	оптимальний	 8
Рівненська	4	задовільний	11	високий	 7
Шацька	4	задовільний	10	високий	 6
Павлівська	-5	критичний	1	задовільний	 6
Поромівська	-2	низький	4	задовільний	 6
Затурцівська	-6	критичний	0	низький	 6
Зимнівська	2	задовільний	7	оптимальний	 5
Люблинецька	-4	низький	1	задовільний	 5
Прилісненська	1	задовільний	6	оптимальний	 5
Торчинська	3	задовільний	7	оптимальний	 4
Володимир-Волинська	15	високий	19	високий	 4
Локачинська	1	задовільний	5	оптимальний	 4
Нововолинська	8	оптимальний	12	високий	 4
Устилузька	3	задовільний	6	оптимальний	 3
Дубівська	4	задовільний	7	оптимальний	 3
Вишнівська	10	високий	13	високий	 3
Боратинська	13	високий	16	високий	 3
Смідинська	-1	низький	2	задовільний	 3
Мар'янівська	-8	критичний	-5	критичний	 3
Маневицька	4	задовільний	7	оптимальний	 3
Поворська	-2	низький	0	низький	 2

Головненська	-4	низький	-2	низький	 2
Старовижівська	-4	низький	-2	низький	 2
Голобська	-5	критичний	-4	низький	 1
Заболоттівська	-5	критичний	-4	низький	 1
Сереховичівська	-5	критичний	-4	низький	 1
Луцька	17	високий	18	високий	 1
Берестечківська	2	задовільний	3	задовільний	 1
Горохівська	2	задовільний	3	задовільний	 1
Ковельська	16	високий	17	високий	 1
Олицька	-3	низький	-2	низький	 1
Рожищенська	2	задовільний	3	задовільний	 1
Самарівська	1	задовільний	1	задовільний	 0
Цуманська	-5	критичний	-5	критичний	 0
Любомльська	7	оптимальний	7	оптимальний	 0
Велимченська	0	низький	0	низький	 0
Оваднівська	5	оптимальний	5	оптимальний	 0
Камінь-Каширська	0	низький	0	низький	 0
Турійська	3	задовільний	2	задовільний	 -1
Сошичненська	-2	низький	-3	низький	 -1
Іваничівська	5	оптимальний	3	задовільний	 -2
Колківська	-3	низький	-5	критичний	 -2
Підгайцівська	15	високий	13	високий	 -2
Забродівська	-2	низький	-5	критичний	 -3
Любешівська	0	низький	-3	низький	 -3
Дубечненська	-2	низький	-5	критичний	 -3
Городищенська	7	оптимальний	4	задовільний	 -3
Копачівська	1	задовільний	-3	низький	 -4
Велицька	0	низький	-7	критичний	 -7
Доросинівська	0	низький	-7	критичний	 -7

ДАДАТОК Б

Алгоритм розширення фінансової бази Старовижівської громади

Етап	Завдання	Конкретні дії	Очікуваний результат
1. Аналіз фінансового стану	Визначити причини низької фінансової спроможності	<ul style="list-style-type: none"> *Провести детальний аналіз доходів та видатків бюджету за попередні роки. *Порівняти фінансові показники громади з показниками сусідніх та схожих громад. *Оцінити ефективність використання бюджетних коштів шляхом проведення аудиту. *Виявити неефективні витрати та резерви для збільшення доходів. 	Точне розуміння проблемних зон та визначення пріоритетних напрямів роботи.
	Оцінити ефективність використання бюджетних коштів	<ul style="list-style-type: none"> *Провести аналіз виконання бюджетних програм. *Оцінити результативність проектів, що фінансуються з місцевого бюджету. *Виявити неефективні витрати та дублювання функцій. 	Підвищення ефективності використання коштів.
2. Розширення доходної бази	Залучення інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> *Створити інвестиційний паспорт громади. *Організувати інвестиційні форуми та презентації. *Спростити процедури отримання дозвільних документів для інвесторів. *Надати податкові пільги інвесторам 	Збільшення обсягів інвестицій в економіку громади.
	Розвиток місцевого бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> *Створити бізнес-інкубатор. *Надати підтримку молодим підприємцям. *Організувати тренінги та консультації для бізнесу. *Спростити процедуру реєстрації бізнесу. 	Збільшення кількості підприємств та створення нових робочих місць.
	Оптимізація податкової системи	<ul style="list-style-type: none"> *Провести аналіз податкового навантаження на бізнес. *Зменшити адміністративний тиск на бізнес. *Запровадити нові види податків, якщо це доцільно. 	Збільшення податкових надходжень до бюджету.

3. Оптимізація видатків	Відмова від неефективних програм	<ul style="list-style-type: none"> *Провести аудит всіх бюджетних програм. *Визначити програми, які не дають очікуваних результатів. *Прийняти рішення про їх закриття або реформування. 	Звільнення коштів для фінансування пріоритетних напрямків.
	Підвищення ефективності використання коштів на соціальні програми та інфраструктуру	<ul style="list-style-type: none"> *Впровадити систему електронного урядування. *Оптимізувати процедури надання адміністративних послуг. *Використовувати сучасні технології для управління інфраструктурою. 	Покращення якості надання послуг населенню.
4. Посилення контролю за виконанням бюджету	Впровадження системи моніторингу та контролю	<ul style="list-style-type: none"> *Створити систему електронного документообігу. *Запровадити регулярний моніторинг виконання бюджету. *Проводити аудиторські перевірки. 	Підвищення прозорості та підзвітності бюджетних процесів.
5. Залучення додаткових джерел фінансування	Використання можливостей грантових програм	<ul style="list-style-type: none"> *Моніторити інформацію про оголошені гранти. *Розробляти якісні проектні пропозиції. *Співпрацювати з міжнародними організаціями. 	Залучення додаткових коштів на реалізацію проектів.
	Міжнародна технічна допомога	<ul style="list-style-type: none"> *Участь у міжнародних програмах співпраці. *Залучення експертів для проведення консультацій та навчання. 	Отримання доступу до нових технологій та знань.
6. Співпраця з іншими громадами та державними органами	Обмін досвідом	<ul style="list-style-type: none"> *Організувати форуми та семінари для обміну досвідом. *Вивчати кращі практики інших громад. 	Посилення міжмуніципального співробітництва.
	Залучення додаткових ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> *Спільні проекти з іншими громадами. *Лобювання інтересів громади на державному рівні. 	Збільшення обсягів фінансування.